

Bauman ve Giddens Ekseninde Dijitalleşen Saf İlişkiler: Geçmişten Günümüze Değişen Birliktelik Biçimleri

Süleyman Talha İŞÇİ¹

ÖZ

Çalışmanın temel amacı günümüzdeki kadın-erkek birliktelik biçimlerini bilhassa “saf ilişki” kavramıyla ele almaktır. Bu açıdan öncelikle Antik Yunan ile Orta Çağ toplumlarında aşk ve ilişki kavramlarına yer vereceğiz. Sonra ise günümüzdeki ilişkilere yoğunlaşacağız. Çalışmamızın yöntemini doküman analizi oluşturmaktadır. Doküman analizi metodu bir araştırma konusu hakkındaki bilgilerin çözümlenmesi amacıyla başvurulan nitel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntemin aşamaları ise dokümana ulaşma, orijinal olup olmadığını teyit etme, dokümanı anlama, analiz etme, veriyi kullanma ve raporlamadır. Biz de araştırmamız için gerekli olan verilerin toplanması amacıyla en uygun olan yöntemin doküman analizi olduğu için bu yöntemi kullanmayı uygun gördük. Günümüzde bireyler geçici niteliğe sahip olan, risk taşımayıp her an son verilebilen ve dolayısıyla da bağımlılıkla birlikte sorumluluk da gerektirmeyen haz odaklı ilişkileri tercih etmektedirler. Yani çiftler birbirine sıkı bir şekilde bağlanmaktan ve ilişkide yara almaktan korkmaktadırlar. Yine bireyler sorumluluk almak istemedikleri için -evlenecek ve çocuk sahibi olabilecek ölçüde ekonomik, sosyal ile kültürel kazanımlara sahip olsalar da- seçtikleri yeni bir yaşam tarzı olduğunu düşünerek evlilik dışı ilişkiler yaşamakta ya da çocuk sahibi olmamaktadırlar. Bu durumsa soyun devamının sürdürülmemesini engelleyerek ve ilişkilerin devamlılığının sağlanmasını zorlaştırarak ailenin ve toplumun geleceğini riske atmaktadır. İlişkilerde yaşanan bu sorunlardan kurtulmaları ve aile ile toplumun varlığının devamlılığı için bireylerin bu ilişkilerin neden olduğu güvensizlik ve tatminsizlikten kurtulmaları gereklidir. Bunun sağlanabilmesi içinse çiftlerin karşılıklı sevgiye ve aşka dayalı olan bir birlikteliği benimsemeleri gerekir.

Anahtar Kelimeler: Saf İlişki, Dijital İlişki, Dijital Dünya, Aile, Toplum

Digitalized Pure Relations On The Bauman And Giddens Axis: Forms Of Combination Changed From Past To Present

ABSTRACT

The aim of the study is to deal with today's male-female relationships, especially with the concept of "pure relationship". In this respect, firstly we will give place to the concept of love and relationship in Ancient Greece and Medieval society. Later on we will focus on today's relationships. The document analysis method forms the method of our study. The document analysis method is a qualitative research method used to analyze the information about the research subject. The steps of this method is finding the document, checking if it is original or not, understanding the document, analyzing, using the data and reporting. So we used data analysis method for the purpose of collecting the data required for our research. Today, individuals prefer pleasure-oriented relationships that have a temporary nature, do not carry risks and can be terminated at any time, and therefore do not require responsibility along with addiction. That is, couples are afraid of bonding tightly and getting hurt in the relationship. again, because individuals do not want to take responsibility -even though they have economic, social and cultural gains to get married and have children- they have extra-marital affairs or do not have children, arguing that it is a new lifestyle they choose. This situation jeopardizes the future

¹ Sosyolog, stalhaisci@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1565-3891

Journal of Social Sciences and Humanities:

of the family and society by preventing the continuation of the lineage and making it difficult to maintain the continuity of relations. In order to get rid of these problems in relationships and to maintain the existence of family and society, individuals need to get rid of insecurity and dissatisfaction caused by these relationships. In order to achieve this, couples must adopt a union based on mutual love and affection.

Keywords: Pure Relationship, Digital Relationship, Digital World, Family, Society

1. Giriş

Evlilik kurumu geçmişten günümüze değişmiş ve dönüşmüştür. Modern öncesi toplumlarda evlilikler genellikle ekonomi temellidir. Evlilikteki amaç iş gücü ihtiyacını karşılamaktır. Çocuk ekonomik bir değer olarak görülmektedir. Yine bu dönemde kadının baba evinden ayrılmasının tek yolu evlenmesinden geçmektedir. Kadın evleneceği kişiyi seçme özgürlüğüne sahip değildir. Evlilik sözleşmesi genellikle kadının babasıyla evleneceği erkek arasındaki anlaşmaya dayanmaktadır. Gençler evlenecekleri kişilerin aileleri tarafından seçilmesine karşı çıkmazlar. Toplumun norm ve değerlerini kabul ederler. Geleneksel toplumda geniş aile yapısı egemendir. Aileler büyükanne, büyükbaba, anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Modernleşmeyle birlikte geleneksel geniş aile yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Aileler küçülmeye başlamış, fertlerini ise artık anne, baba ve çocuklardan oluşturmaktadır. Çocuk ekonomik bir değer olmaktan çıkıp duygusal bir değer olmaya başlamıştır. Kadının baba evinden ayrılması ve özerkliğini kazanmasının artık tek yolu evlenmek değildir. Kadın iş hayatına girerek bağımsızlığını ilan edebilmektedir. Kadınlar kiminle evleneceklerini seçme özgürlüğüne sahip olmaya başlamışlardır. Kadınlar ve erkekler artık aşık olup birbirlerini severek evlenmek istemektedirler. Evlilik ekonomik temelli olmaktan çıkıp aşk temelli olmaya başlamıştır. Bu aşk ise romantik bir niteliğe sahiptir.

XVIII. yüzyılda yeni bir aşk türü olarak ortaya çıkan “romantik aşk”, XIX. yüzyılda yaygınlaşmaya başlamıştır. Romantik aşkın doğuşu romantizm türü romanlarla ilişkilidir. Romantizm konulu romanların kadınlar tarafından bayağı bir rağbet görmesi romantik aşkın yaygınlaşmasına neden olmuştur. Çünkü romantik aşk kadınsıdır. Kadınların eve kapanmışlığıyla ve iş hayatından soyutlanmasıyla ilişkilidir. Romantik aşkta erotizm yer almaz. “Ars erotica” diğer bir deyişle erotizm merkezde değildir. Çiftler evliliklerinde cinsel ya da duygusal haz gibi tatmin duygularını elde edemeyince ilişkiyi sonlandırmazlar. Romantik aşk süreklidir. Çünkü çiftler hastalıkta ve sağlıkta, “ölüm bizi ayırana dek” anlayışına dayalı bir evliliği benimsemişlerdir. “Bir yastıkta kocamak” romantik aşka dayalı bir evliliğin amacıdır.

Günümüzde romantik aşk da etkisini kaybetmeye başlamıştır. Çiftler artık yavaş yavaş Bauman’ın ve Giddens’in “saf ilişki” olarak nitelendirdikleri ilişki biçimini benimsemeye başlamışlardır. Bunun nedeni bireylerin uzun soluklu ilişkileri bir çeşit bağımlılık olarak görmeleri ve ondan kaçınmak istemeleridir. Bireyler özgür ve özerk olmak istediklerinden dolayı saf ilişkiyi tercih etmektedirler. Çünkü saf ilişki geçicidir. Çiftlerden biri istediği zaman ilişkiye son verebilir. Birey ilişkide arzu ettiği tatmini elde edemezse istediği zaman ilişkiye son verme özgürlüğüne sahiptir. Burada saf ilişkinin iki özelliği karşımıza çıkmaktadır. Saf ilişkide “ars erotica” (erotik sanat) merkezdedir. Çiftler cinsel ya da duygusal ihtiyaçlarını gidermek isterler. Eğer gideremezlerse ilişkiye kendileri son verirler. Dışsal faktörlerin ilişki üzerindeki etkisi yok denecek kadar azdır. Saf ilişkinin bir diğer özelliği ise hem heterojen hem de homojen olmasıdır. Yani hem heteroseksüel hem de homoseksüel ilişkileri birlikte içermektedir.

Journal of Social Sciences and Humanities:

Çağımızda egemen hale gelen saf ilişki yalnızca gerçek yaşamda değil dijital dünyada da var olmaya başlamıştır. İnternetin gelişmesi ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte hemen her ihtiyacını dijital dünyada karşılayan bireyler sevgili gereksinimlerini de dijital ortamda giderebilmektedirler. Dijital ilişkilerin tercih edilmesinin nedeni onların bireylere hızlilik, kolaylık ve özgürlük sunmalarından kaynaklanır. Dijital ilişkilerin özgürlük sunması bireylere çekici gelmektedir. Dijital ilişkiler geçicidir. Dijital ilişkilerin sevgililerden biri tarafından istenildiği zaman bitirilebilmesi tarafların işine gelmektedir. Dijital ortamda yaşanan bu ilişkilerin en büyük dezavantajı ise geleceklerinin belirsiz olmasıdır. İlişkinin mutlu sonla mı biteceği yoksa hüsrana mı sonuçlanacağı önceden kestirilmesi mümkün değildir. Ancak yine de bireyler sonraki ilişkilerinde aradıkları aşkı bulmak ümidiyle dijital ortamda var olmaya devam etmektedirler.

Her birey kadınlara veya erkeklere karşı sevgi duyar, âşık olur. Karşı cinsle ilişki kurmak ister. Ancak toplum “bireylere” üreme faaliyeti yapmak dışında -ki eşi dışında- arzularını sınırlandırmayı öğretir. Daha sonrasında da evlilik, romantik aşk ve çocuk sahibi olmak fikirlerini bireylere aşılıyarak bu faaliyetlere yönelik istek duymalarını sağlar. Dolayısıyla da XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar doğum oranlarının yüksek olmasının nedeni hem bireylerin hem de toplumların bu olguya büyük önem vermelerinden kaynaklanır. Bir toplumun nüfusu ne kadar gençse demografik yapı bakımından o kadar zengin olduğu böylece üretimde artışın olacağına ve ülkenin ordusunun da o ölçüde güçlü olacağı görüşü kabul edilir. Ancak XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern toplumda teknolojiye yaşanan gelişmelerin önemli olduğu kabul edilir. Yani teknolojik gelişmelere dayalı olan bir toplum anlayışı ortaya çıkar. Modernleşme ve teknolojiye gelişmeler üretimde emeğe olan ihtiyacı azaltır. Askerî açıdan ise nükleer güç ve teknoloji ordunun nüfus bakımından fazla olmasından daha mühim hale gelir. Böylelikle nüfusun çokluğu üretimden ziyade tüketim bakımından daha önemli hale gelmiştir. Çocuk sahibi olmak artık eskisi kadar toplumsal ve ekonomik bir değer barındırmamaktadır. Annenin çocuk doğurması ile babalığın bir toplumsal değer olarak önemini kaybetmesi 1960’larda cinsel devrimin ortaya çıkmasına sebep olur. Eskiden evlilik soyun devamını sağlama ve çocuğun babadan olduğuna emin olmayı sağlardı. Şimdiyse çocuk söz konusu işlevlerini yitirdiğinden evlilik zorunlu olmaktan çıkmaya başlar. Böylece kadınlara sözde bir “cinsel özgürlük” tanınabilir. Bu durum kadınların toplumsal rollerine ve konumlarına iki şekilde etki eder. İlk olarak çocuk sahibi olmak toplumsal bir değer olarak görülmediğinden kadınlar toplumsal saygınlıklarını kaybederler. İkinci olaraksa kadınlar çocuk doğurma sorumluluklarından kurtulduklarından erkekler gibi cinsel özgürlüklerini kazanırlar. Fakat bu görüş yanlıcıdır. Çünkü cinsel devrim adı altında kadınlara evlilik olmadan cinsel ilişkide bulunma hakkı verilmesi esasında ne kadınlara ne de erkeklere özgürlük tanır. Kadınların eğitim ve iş hayatında erkeklerle eşit şartlarda olmamaları onların toplumdaki saygınlıklarını ve cinsel özgürlüklerini kaybetmelerine neden olur. Özellikle de çocuk sahibi olmanın önemini kaybetmesi kadının toplumdaki konumunu sarsar. Kısacası önceleri erkek çocuklar toplumsal açıdan ailenin toplumsal saygınlığını sürdürmek ve zenginliğini artırmak açısından önemsenirken günümüzde eğitim süreci çok fazla uzadığından evlat ebeveynler tarafından ekonomik bir yük olarak kabul edilmektedir. Ayrıca artık soyun devamını sağlamak toplumsal bir değer olarak kabul edilmemeye başlandığından evlilik dışı ilişkiler ve evlenildiğinde çocuk yapmamak bir tercih haline gelmiştir. Yine toplum açısından babalığın ve çocuk doğurmanın önemini yitirmesi nikâhsız birlikteliklerin ve çocuksuz ailelerin benimsenmesine neden olmuştur. Ancak evlilik dışı ilişkiler ve çocuksuz aileler uzun soluklu olmamaktadırlar. Her an

Journal of Social Sciences and Humanities:

partnerlerden birinin ilişkiye son verme yetkisi vardır. Çünkü çiftler ilişkide çabalamaktan, birbirine bağlanmaktan ve sorumluluk sahibi olmaktan korkmaktadırlar (Hite, 1984: 409-410).

Eskiden her yetişkinden evlenmesi ve çocuk sahibi olması beklenirdi. Çünkü bu edimler toplumun üyeleri tarafından önemli toplumsal değerler olarak kabul edilirdi ve evliliğin “kutsal bir müessese” olduğuna inanılırdı. Bu yüzden yetişkin her bireyin evlenerek mutlu bir yuva kurması istenirdi. Fakat günümüzde söz konusu faaliyetler bu önemlerini yitirmekte ve bunları yerine getirmemek alternatif yaşam tarzı olarak kabul edilmektedir. Önceleri kadının evlâdıyla ve eşiyile ilgilenmesi onun toplumsal bir rolü olarak kabul edilirken günümüzde kadının çalışma hayatına katılmasıyla birlikte çocuk annesi için ekonomik, eğitsel ve toplumsal kazanımlarının önünde bir mâni haline gelir. Kariyer peşinde koşan çiftler çocuğu bir engel olarak görmeye başlarlar. Kısacası modernleşme, sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte geleneksel kadın ve erkek toplumsal rollerinde değişimler yaşanırken bireylerin cinsellikten, çocuktan ve evlilikten beklentileri de değişmektedir. Evlilikten beklentileri değişen ve “bekârlık sultanlıktır” anlayışını benimseyen bireyler evliliği reddederek ya da erteleyerek yalnız yaşamının alternatif bir yaşam biçimi olduğunu düşünürler. Yine “ruh eşini ya da doğru insanı” ararken bireyler fark etmeden yalnız kalmaktadırlar. Şentürk’ün de ifade ettiği gibi (Şentürk, 2019: 253-254) çiftler evliliğe ilişkin ekonomik, sosyal vb. şartlara sahip olsalar da evlenmiyorlar ya da evliliği erteliyorlar. Çünkü çiftler aileyle birlikte gelen sorumluluklardan korkmaktalar ve toplumsal kazanımlardan mahrum kalmak istememektedirler. Ayrıca yeni evli çiftler gezmek, eğlenmek, kendilerine zaman ayırmak, sosyalleşmek, kariyer yapmak ve mesleklerinde yükselmek istediklerinden çocuk sahibi olmak istememektedirler. Çünkü çocuk yetiştirmek sosyal, kültürel ve özellikle de ekonomik açıdan maliyetli olmaktadır. Bu sebepler de evlilik dışı ilişkilerin ve çocuksuz ailelerin artmasına neden olmaktadır. Nihayetinde soyun devamı sağlanmamakta, ilişkiler kısa sürmekte ve böylece aileyle toplumun geleceği risk altına girmektedir.

2. Antik Yunan’da Kadın-Erkek İlişkileri

M.Ö. 40.000’lerden M.Ö. 8000’e kadar kadın çocuk doğuran, besleyen ve büyüten verimli bir toprak olarak görülmüştür. Bu yüzden geçmişten günümüze kadın, toprak ana olarak nitelendirilmiştir. Tarih öncesi çağlardan Neolitik Çağ’a kadar anaerkil bir aile yapısı egemen olmuştur.

Mezolitik Çağ’da kadın klanı yeni üyeler kattığından ona büyük bir önem verilmiştir. Bu dönemde kadının ekonomik alanda aktif ve soyun devamını sağlamada etkin olması anaerkil bir aile yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çünkü klanın varlığı üremeye bağlıdır. Bu dönemde üreme etkinliğinde erkeğin fonksiyonu henüz keşfedilmemiştir ve çok eşlilikten dolayı çocuğun babasının kim olduğu bilinmemektedir. Ancak çocuğun anasının kim olduğu bilinmektedir. Ekonomik anlamda ise bu dönemde kadın bitki ve meyveleri toplamaktadır. Ayrıca av sırasında yaralanan erkekleri de iyileştirmektedir.

Yine kadın Erken Neolitik Çağ’da buğday ve arpayı hasat etmekte, ekmeği yapmaktadır. Kadın yemeği pişirmek ve saklamak için çömleği icat etmiştir. İğne ve ipliği icat edip ilk kez dokumacılık yapan da yine kadındır. Kadının ekonomide üstlendiği rol, onun konumunun tanrıçılığa yükselmesini sağlamıştır. Bu dönemde evlenen erkek kadının klanına dâhil olmaktadır (Erbil, 2015: 32). Erkeğin ekonomik alanda hâkimiyetini ilan etmesiyle ve tek kocalılığın kabulüyle beraber klanlar ataerkil bir aile yapısını

Journal of Social Sciences and Humanities:

benimsemişlerdir. Erkek, Geç Neolitik Çağ'da çömlekçi çarkını ve tekerleği icat eder. Sabanı geliştirip öküzü sabana koşar. Zanaat basit ev ekonomisinden çıkararak bir iş kolu haline gelir ve zanaatçılar genellikle erkeklerden oluşmaktadır. Kısacası erkek ekonomi alanında oldukça aktif bir konuma ulaşır. Böylece aileler ataerkil bir yapıya bürünür. Artık erkek klanında kalırken kadın evlenerek erkeğin klanına gitmektedir. Mirasın oğlanlara devri sorun haline gelince de kadınların tek erkekle evlenmesi zorunlu hale gelir (Erbil, 2015: 60-61).

Antik Yunan'ın Minos döneminde (M.Ö. 3000-1600) aileler anaerkil bir yapıdadır. Daha önceki dönemlerde tanrıçalığa ulaşan kadın, bu dönemde de konumunu korumuştur. Ancak Arkaik (M.Ö. 800-500) ve Klasik dönemlerde (M.Ö. 500-323) ataerkil aile yapısına geçilmesiyle birlikte bu konumunu ve onunla birlikte pek çok hakkını kaybetmiştir. Ancak Helenistik dönemle birlikte (M.Ö. 323-30) kadın bir tanrıça kabul edilmese de evlilik ve miras gibi alanlarda kısmen de olsa haklarını elde etmeye başlamıştır.

Arkaik ve Klasik dönemde kadın varlık hiyerarşisinde köle ile hayvan arasında bir konuma yerleştirilmektedir. Bu dönemin demokrasi anlayışında kadın erkek eşitliği yoktur. Erkekler evin dışındaki toplumsal yaşamda son derece aktiftirler. Seçme ile seçilme hakkına sahiptirler ve sitenin yönetimine dâhil olurlar. Kadınların yaşamıysa kısıtlanmıştır. Kadınlar oy kullanma ve siyasi toplantılara katılma haklarına sahip değildirler. Kadınlar site yönetimine erkek varisin annesi olarak dolaylı bir şekilde katılabilmektedirler. Eğitim görme hakları da kısıtlıdır. Antik Yunan'da oğlanlar savaşçı ya da yönetici olmak için eğitilirken; kızlar genellikle ev hanımlığı ve annelik rollerini yerine getirecek eğitimleri almaktaydılar. Kadınlar evde çocuklara bakmakla yükümlüdürler. Kölelerle birlikte evdeki işleri yürütürlerdi. Genç kızlarsa eve kapatılmışlardır. Kadınlar ancak kölelerin eşliğinde dışarı çıkabilirlerdi. Bu dönemlerde kadınlar evden dışarı ancak dini festivaller, doğum ve ölüm gibi toplumsal olgular yaşandığında çıkabilirlerdi. Arkaik ve Klasik dönemde kısıtlanmaksızın dışarı çıkabilen kadınlar erkeklere hizmet veren "hetaira"lar (hayat kadını), dansçılar ve müzisyenlerdir (Uslu, 2018: 2-3). Kadınlar, evin "gynaikonitis"inin (evin kadınlara ayrılmış bölümü) dışına çıkamadığından erkekler sosyal yaşamlarında kendilerine eşlik etmeleri için bu kadın grubunu oluşturmuşlardır. Hetairalar iyi bir eğitime sahip olmaları, özgür olmaları ve vergi ödemeleri gibi hak ve ödevleriyle diğer kadınlardan ayrılmışlardır. Antik Yunan'da erkekler "symposion"da (şölen) bir araya gelirler ve içip eğlenirler. Bu şölenlere erkeklerin eşleri ve kızları katılamazken "hetaira"larla dansçı kızlar dâhil olurlar (Uslu, 2018: 84-92).

Aristoteles'e göre karı koca arasındaki eşitsizlik, efendi-köle ve yöneten-yönetilen gibi diğer tür eşitsizliklerden farklıdır. Çünkü evde otoriteye sahip olan daima erkektir. Bu eşitsizlik kalıcıdır. Karı koca arasındaki bu ilişki aristokratiktir. Erkek sahip olduğu otoriteyi isterse karısıyla paylaşabilir (Foucault, 2007: 250-251). Karı koca arasındaki ortaklık, birlik ilişkisi kurmanın amacı eşler arasındaki bahsi geçen eşitsizliği ortadan kaldırmak değil "oikos"u (hane) ayakta tutmaktır. Evlilik, "oikos"un devamlılığını sağlamaya yöneliktir. Evlilik kararını erkek kendi adına alırken kız adına ailesi alır. Evlilik, kızın babasıyla gelecekteki kocası arasında yapılan bir sözleşmedir. Dışarıda eken, biçen ve sürüleri besleyen erkektir. Ürettiğini, kazandığını evine getirir. Kadınsa evde bu ürünleri koruyan ve ihtiyaca göre kullanandır. Kadın ve erkeğin rolleri birbirini tamamlar. Bu toplumsal roller inançla korunmaya çalışılmıştır. Tanrılar insanı yaratırken kadını ev işlerine, erkeğiye evin dışındaki işlere uygun olarak yaratmıştır. Tanrılara ve doğaya karşı gelmek söz konusu değildir. Buna uymayanlarsa tanrılarca cezalandırılırlar (Foucault, 2007: 235-236).

Journal of Social Sciences and Humanities:

Her erkek kadına saygı duymalıdır. Ancak bu saygı kadının kendisinden çok onun kocasına ve babasına yöneliktir. Bunun sebebi kadının bir erkeğin otoritesi altında olmasıdır. Kadına karşı işlenen zina gibi suçlar aslında kadının kocasına ya da babasına karşı işlenmiştir. Erkekler, köleleriyle ya da evli olmayan özgür bir kadınla ilişkiye girebilirler. Evli olan erkeğe yasaklanan tek şey evli olan bir kadınla ilişki kurmaktır. Çünkü evli bir kadın kocasına aittir ve kurulacak muhtemel bir ilişki hemcinsine meydan okumak anlamına gelir. Ancak erkek hiç kimseye ait değildir. Görüldüğü üzere cinsellik genel anlamda evlilikten soyutlanmıştır. Cinsellik daha çok “hetaira”larla yaşanan ilişkilerde egemendir. Demosthenes Neera'ya Karşı kitabında erkeklere haz için hetairalara, günlük hayat için metreslere ve yasal bir soy için de karılara sahip olmalarını önerir. Böylece cinsel haz karı koca ilişkisinin dışına taşınırken evlilikle cinsellik arasındaki ilişki sadece üreme işleviyle sınırlı kalmıştır (Foucault, 2007: 225-227).

Antik Yunan'da aşk erkekler arasında yaşanır. Bu ilişkiler çevresinde kur yapma pratikleri biçimlenmiştir. Bu davranışlar sevgililerin uymak zorunda oldukları karşılıklı davranış ve stratejilerdir. “Eraste” (seven), “eromene”nin (sevilen) peşinden koşmalıdır. Seven coşkusunu hem göstermek hem de dengelemek zorundadır. Sevdiğine hediyeler vermelidir. Sevilen ise kolayca teslim olmamalıdır. Çok sayıda teklifi kabul etmemelidir. Sevgisini gözü kapalı dağıtmamalıdır. Kendisini ağırdan satmalıdır. Bu ilişkide sevenle sevilen arasında bir iktidarın kurulması söz konusu değildir. Sevilen kendi seçimini yapmalıdır. Seven ise tercih edilmek için sevilenin peşinden koşmalıdır. Ancak son söz sevilenindir. Aşkın, sevilenin çekiciliğini yitireceğinden ve sevilenin sevenin onu terk edeceğinden dolayı duyduğu korku onların arasında philia (dostluk) ilişkisinin doğmasına sebep olur. Aşk ancak dostluk bağına dönüşecekse ahlaksal kabul edilir (Foucault, 2007: 264). Beğenilmeyen bir oğlan hem kendisinin hem de babasının şanına ve şerefine zarar verir. Buna karşılık, oğlanın ünü ve şerefi kadınlar tarafından beğenilmesine bağlı değildir. Oğlanlarla aşka üç ayrı rol yüklenmiştir. İlki, bu aşkın zorunlu bir yaşama giriş töreni olmasıdır. Yani erkeğin kendisini topluma bir erkek olduğunu kabul ettirme yoludur. İkincisi olumlu bir toplumsal statü olarak kabul edilmesidir. Üçüncüsü ise iğrenç görülmektedir. Bu aşk geleneği belirli kurallara bağlıdır. Kaçıran soylu olmalıdır. Çünkü sevgilinin seçimi toplumsal konumuna bağlıdır. Kimin kimi kaçıracağı önceden duyurulur ve toplum tarafından da onaylanır (Sartre, 1992: 49-51). Platon aşkta kadının yokluğuna itiraz ederek onu aşkın içine dâhil etmeye çalışır. Amacı aile kavramını ve soyun devamını korumaktır. Aşk doğuştan herkesin elde ettiği bir hak değildir. Erkeklerin özellikle de aristokrat olanlarının sahip olduğu bir haktır. Platon kadını topluma katmak için ilk önce kadını aşka dâhil etmeye çalışır (Çınar, 2019: 129).

Kadının asıl önem kazanması ise Helenistik dönemde gerçekleşir. Artık kadın eşini kendisi seçebilmekte ve mal sahibi olabilmektedir. Arkaik ve Klasik dönemde sportif faaliyetlere -sağlıklı çocuklar doğurduklarından- sadece Spartalı kadınlar katılmaktadır. Fakat Helenistik dönemde Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki kadınlar da katılabilmektedir (Uslu, 2018: 79-98). Kadın artık eğitim görmeye ve toplumsal hayatın içinde yer almaya başlamıştır. Ancak kadın bu dönemde din alanındaki aktif rolünü kaybetmiştir. Artık bu alan daha çok erkeğin egemenliğine girmiştir (Uslu, 2018: 156). Yaşanan bu değişimler evliliğe ve aşka ilişkin bakış açısında farklılaşmalara neden olur.

Helenistik dönemde evliliğe daha çok önem verilirken oğlanlarla aşka daha az değer atfedilmiştir. Cinsel ilişkilere dair duyulan kaygı ise artmıştır. Bu dönemde, evlilik giderek kamu alanı içinde yer almaya başlamıştır. M.Ö. II. ve I. yüzyıllarda evlilik özel kurumdan kamu kurumuna evrilmiştir. Artık evliliğin site şehir devleti tarafından

Journal of Social Sciences and Humanities:

onaylanması beklenmektedir. Evlilik yaygınlaşmaya başlar. Önceki dönemlerde herkes evlenemezdi. Mal varlığı olan aileler servetlerini artırmak ve servetin ailede kalmasını sağlamak için oğlanlarını evlendirirdi. Özgür ama yoksul olanlarsa iş gücü elde etmek için çocuk sahibi olmak isterlerdi ancak eşlerine ve çocuklarına bakamayacaklarından genellikle evlenmezlerdi. Helenistik dönemde evlilik özgürleşmiştir. Evlenmek artık daha kolay hale gelmiştir. Köleler bile evlenmeye başlamışlardır. Evlilikte eşler arasındaki eşitsizlik yok olmasa da belli bir noktaya kadar azalmıştır. Kadın kimle evleneceğini kendisi seçmekte ve boşandığında çeyizini almaktadır. Kadın miras hakkına sahip olmaktadır (Foucault, 2007: 364-367).

Helenistik dönemde iki eş arasındaki bağa ve birbirlerine karşı davranışlarına daha çok önem verilmeye başlanmıştır. Kadın ile erkek arasındaki ilişkide karşılıklı sevgi, saygı ve anlaşma önem kazanmıştır. Dönemin filozoflarından olan Musonius'a göre evliliğin iki amacı vardır: soyun devamını sağlamak ve yaşamı paylaşmaktır. Bu amaçlardan önemli olanı ise beraber yaşamı paylaşmaktır. Ancak bu amaçların ikisi de tek bir paydada ele alınmalıdır. İnsanların birbirlerine gösterdikleri ilgi ile "oikos"ta yetiştirilecek olan çocuklar ailede beraber yer almalıdır. Hierokles de insanların hem soyunu devam ettirecek şekilde hem de yaşamını bir eşle paylaşacak biçimde yaratıldıklarını savunur. Musonius ve Hierokles'e göre evlenmek bir görevdir. Evlilik bağı evrensel bir kuraldır. Çünkü toplum için yararlıdır. Musonius insanlar arasında bulunan ortaklıklardan olan evlilik bağına en üstün ortaklık olarak belirtir. Ona göre cinsel hazlar sadece evlilik içerisinde yaşanmalıdır. Musonius çiftlerden karşılıklı cinsel sadakat talebinde bulunmaktadır. Kadın kocasından başkasıyla ilişki yaşamazken erkeğin köleleri ve hetairalarla ilişki yaşamasından dolayı kadının erkekten daha güçlü olduğu kabul edilir. Hazlarına hâkim olamayan bir erkek evini nasıl yönetebilir? Erkek karısına sadık olmalı ve böylece evindeki otoritesini sarsmamalıdır. Evlilikte cinsel ilişki, karşılıklı sevgi ile saygının oluşumu ve gelişimi için bir araç olarak düşünülmelidir. Görüldüğü üzere cinsel ilişki artık evlilik içerisinde yaşanmalıdır (Foucault, 2007: 422-423). Bu dönemde yeni bir erotizm yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. Bu yeni erotizm yaklaşımı kadınla erkek ilişkisine bağlı olarak gelişmektedir. Bu yaklaşımda yaşananlar simetriklerdir. Sevgililer aynı cesareti, sevgiyi ve sadakati göstermelidir. Bu aşkıta karşılıklılık ve tam birliktelik söz konusudur (Foucault, 2007: 483-485).

3. Orta Çağ Avrupa'sında Kadın-Erkek İlişkileri

Orta Çağ Avrupa'sında feodalite egemen olan tabakalaşma sistemiydi. Feodalite başta ekonomi, aşk, evlilik ve kadın-erkek ilişkileri olmak üzere toplumun her alanında etkili olmaktadır. Bu alanlar üzerinde etkili olan unsurlardan bir diğeri ise dindi. Hristiyanlık evlilik kurumunu, aşkı ve kadın-erkek ilişkilerini düzenlemeye çalışmıştır.

Bu dönemde Avrupa'da evliliğe yönelik iki model vardır: lâik ve kilise modeli. Birinci model miras kavramı üzerine temellendirilmiştir. Serveti kuşaklar boyunca korumak ana amaçtır. Kilise modelinin amacı ise tensel ilişkileri durdurmaktır. Cinsellik, soyun devamı için gerekli olduğundan evlilik kilise için iyinin kötüsüydü. Evliliğin tek bir amacı vardır o da çocuk yapmaktır. Bu modele göre insanlar şehvetsiz üreyecek ve çoğalacaksa evlilik zorunludur. Ancak evliliğin içeriği belirsizdir. Kilise, XII. yüzyılın başlarında evlilik töreninin bir ayin olduğunu ve onun düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kilisenin çabaları sonuç verir ve evlilik yedi kutsal "sakrament"ten (ayin) -vaftiz, güçlendirme, efsaristiya (kiliselerde gerçekleştirilen ayinlerin sonunda, ekmek ile şarabın

Journal of Social Sciences and Humanities:

kutsandıktan sonra ritüele katılanlara sunulduğu sakrament), hasta yağı, itiraf, ruhbanlık ve evlilik- biri olur (Duby, 1991b: 214-215).

Kilise, evlilikte aşırı hevesin zina olduğu uyarısında bulunmuştur. Evliliğin üç amacı vardır: üreme, sadakat ve ibadet. Aşk evliliğin ön koşulu değildir. Aşk bitse de evlilik devam etmek zorundadır. Evlilikte her iki tarafın rızası alınması gereklidir. Ancak yine de kadın, kocasının iktidarına tabidir. Rızanın şart koşulmasının sebebi ise ailelerin evlilikleri istedikleri gibi oluşturmalarını ya da bozmalarını engellemektir (L'hermite-Leclercq, 2005: 215).

Hristiyanlık'ın etkisiyle birlikte aşk kavramı da dinî açıdan değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde hâkim olan skolâstik felsefeye göre Tanrı, mutlak varlıktır. Tüm güzellikler ve erdemler onda yer alır. Yarattıklarında da erdemlerinin ve güzelliklerinin izlerini görürüz. Aşk ise, bunlardan birisidir. O, salt cinselliğe dayalı bir dürtü değildir. Aksine, bir erdem olarak kabul görmektedir. Bu sebeple aşka, insanların eksik olan yönlerinin tamamlanmasına katkıda bulunan bir erdem olarak bakılmıştır. Dolayısıyla seven kişinin ahlâki eksikliklerinin tamamlanmasında sevilen kişinin önemli bir rolü vardı (Gülcü, 2015: 272).

Kilisenin aşk oyununa tavrı olumsuzdur. Kilise erkeğin bir vassal gibi kadın karşısında eğilip büzülmesini eleştirmektedir. Bu yüzden erkekleri şairlerden uzak durmaları hususunda öğütlemektedir. Soylularsa aşk oyunundan yanadırlar. Çünkü bu aşk oyununda kadının senyör ve erkeğinse vassal gibi davranması senyör-vassal ilişkisinin kurallarını güçlendirmektedir. Ayrıca saraylarda “trubadur”lar (halk ozanları) tarafından söylenen aşk şiirleri soylular için bir kaçış edebiyatıdır. Şairler saray halkının düşlerini besleyerek onları hayatın sıkıntılarından uzaklaştırmaktadırlar. Şövalye aşkının sarayda benimsenmesinde evlilik bir diğer temel etkidir. Soyluların soyunu devam ettirmesinde evlilik önemlidir. Ancak o cinsellikten soyutlanmıştır. Çünkü cinsellik doğası gereği günahdır. Sadece üreme onu bu durumdan uzaklaştırmaktadır. Dolayısıyla karısından fazlasını isteyen erkek, zina yapmaktan daha büyük günaha girmiş kabul edilmektedir. Bu durum evli şövalyelerin aşk oyununa yönelmelerine neden olmaktadır. Ayrıca erkek çocukların din ile savaş eğitimi almak amacıyla annelerinden uzaklaştırılmaları ve en büyük çocuk dışında evlendirilmemeleri onların da aşk oyununda yer almalarına sebep olmaktadır. Ailenin mülkiyetini parçalamamak için sadece en büyük erkek çocuk evlendirilmektedir. Diğer oğlanlarsa genellikle evlendirilmezdi. Evli erkekleri kıskanan genç ve bekâr erkekler şairlerin hedefiydiler. Evlenemeyen genç erkek, bir lord olan dayısının yanında yaşamaya başlar. Dayısı onu bir oğlu gibi görürken genç de ona oğlu gibi hizmet etmekteydi. Aynı zamanda genç yengesini de arzuları. Aradaki yaş farkı kadınla genç arasında bir senyör-vassal ilişkisinin oluşmasına sebep olurdu (Duby, 1991b: 223).

Orta Çağ Avrupa'sı aşkı gerçek anlamda XII. yüzyılda icat edecektir. Batı aşk şiiri, Güney Fransa'nın saraylarında “trubadur”lar tarafından doğar. Bu dönemde aşk “saf/kusursuz aşk” olarak isimlendirilir. Gaston Paris'in “saraylı aşk” adını verdiği bu aşka, tarihçiler “şövalye aşkı” demiştir. Bu aşk oyunu, kilise kültürünün karşısına savaşçı kültürünü koymuştur (Duby, 1991: 77). Peki, bu şövalyeler kimlerdir? I. Haçlı Seferi döneminde, Hristiyan halkı korumak için dinsel-askeri tarikatlar kurulur ve bu tarikatlarda kendilerini Hristiyanlığı korumaya adanmış savaşçılar işte bu şövalyelerdir. XI. yüzyılda savaşlarda atlı birliklerin önem kazanmasıyla şövalyeler kendilerini kabul ettirirler (Eco, 2014: 59).

Journal of Social Sciences and Humanities:

Bu dönemde Avrupa'da aşk romanlarının ortaya çıkışında tarımsal alanda yaşanan zenginliklerin etkisi büyüktür. Erken Orta Çağ ile XI. yüzyıl arasında tarımda yaşanan gelişmeler ise şunlardır: Saban geliştirilmiş, IX. yüzyılda eyer ve nalın kullanımıyla attan tarım alanında daha fazla yararlanılmış ve etkili sulama yöntemleriyle ekin rotasyonu uygulanmıştır (Eco, 2014: 373-375). Nüfus ise XIV. yüzyıl başlarına kadar büyümeye devam etmiştir. Bu nüfus artışının ardındaki nedenlerse: uzun süreli ılıman iklimin yaşanması, bir barış ortamının oluşması, kıtlık dönemlerinin azalması ve beslenmenin daha sağlıklı olmasıdır. Kuzey Fransa'da IX. yüzyıldan XIII. yüzyılın başına kadar olan sürede yaşanan hafif bir iklim dalgalanması yazları nemli, kışları ise yumuşak hale getirmiştir. Ormanlar, çalılık alanlar ve boş tarım alanları tarıma açılmıştır. Tarımsal alanda yaşanan bu gelişmeler aşk şiirlerinin yazılmasını sağlamıştır (Duby, 1991a: 82). Aynı zamanda romanlarda, kadının ve aşkın ön planda olmasında Kutsal Toprakları fethetmek amacıyla Doğu'ya yapılan Haçlı seferleri de etkili olmuştur. Soyluların kendilerinden daha üstün Doğu kültürüyle tanışmaları, onların daha lüks ve nazik bir yaşamı tercih etmelerine neden olmuştur. Kadının neredeyse yok sayıldığı bir edebiyattan, senyör olduğu bir edebiyata geçişte Katolik Kilisesinin etkisi de söz konusudur. Sadece savaşmak amacıyla var olan şövalyeleri insanileştirmek ve daha da önemlisi iyi bir Hristiyan yapmak için Kilise dinî günlerle bayramlarda savaşmalarını yasaklamıştır. Savaşmadıkları zamanlardaysa kadın ve yoksulların hizmetkârı olmalarını öğütlemiştir (Bezci, 2016: 4-5). Reto R. Bezzola gibi bazı araştırmacılar, "trubadur"lar tarafından biçim verilen daha sonra romanda etkisini gösteren aşk anlayışının kökeninde Arap Endülüs edebiyatının etkisini görürler. Yazılan eserler, konularını genellikle Kelt hikâyelerinden almış olsa da hâkim olan aşk anlayışının X. yüzyılda Endülüs'te yaşayan İbn Hazm'ın Güvercin Gerdanlığı (2013) adlı eserindeki aşk anlayışından etkilendiğini söyleyebiliriz (Bezci, 2016: 14).

Orta Çağ Avrupa'sında ön plana çıkan aşk çeşidi "şövalye aşkı"dır. Bu aşk türünün adı geçtiğinde akla iki eser gelmektedir: The Romaunt of the Rose (Gülün Romanı) ve Aşka Dair. Alegorik şiir, XII. yüzyılda ortaya çıkar. Başta din konusunu oluştururken daha sonra sekülerleşerek aşk teması işlenmeye başlar. Bu türün en önemli örneği, Gülün Romanıdır. Gülün Romanı, önce Guillaume de Lorris tarafından yazılmıştır. Yaklaşık kırk yıl sonra da Jean de Meun eseri yeniden ele almıştır. Lorris romanda bize, saf aşkın zarifliklerini sunar. Eserde Aşk Tanrısı anlatıcıya beş ok atar: güzellik, sadelik, kibarlık, arkadaşlık ve güzel görünüm. Tanrı'nın attığı bu beş ok, âşıkta bulunması gereken özellikleri ifade eder. Lorris eserinde seven kişilerde mütevazılık ve kibarlık gibi özelliklerin bulunmasını, para hırsı ve kibir gibi kötü özelliklerin ise olmamasını öğütlemektedir. Saf aşkta seven, âşık olduğu kişi için gerekirse uykusuzluk çekmelidir. Hikâyede genç kahramanın duygusal eğitimi anlatılır. Romanın yazılış amacı, aristokratik toplumun ömrünü uzatmaktır. Meun ise yeniden ele alarak eseri, burjuva sınıfına sunar (Gülcü, 2015: 271-276). Toplumda ne değişti de Meun, kitabını burjuva sınıfına sunmuştur? Tarımda, ekonomide ve savaş alanında yaşanan değişimler Meun'un, Lorris'in yazmış olduğu kitabını yeniden ele almasına neden olmuştur. M.S. X. yüzyıldan itibaren din adamları dönemin toplumunu üç sınıfa ayırır: dua edenler, savaşanlar ve çalışanlar. XIII. yüzyılda kentleşmenin yaygınlaşmasıyla beraber çalışanlar sınıfı içerisinde büyük değişimler yaşanır. Bu değişimlerden en önemlisi burjuvazinin ortaya çıkışıdır. Aynı zamanda senyörlük kazançlarının artması, krallık lütüfları ve devlete hizmet karşılığında kazanılanlar soylu ailelerin refahında artışa sebep olmuştur.

Bolluk ve rahatlık içinde yaşayan senyörler artık küçük erkek çocuklarının evlenme taleplerini reddetmemektedirler. En büyük oğlun dışındaki erkek çocuklara da evlenme

Journal of Social Sciences and Humanities:

izni verilmeye başlanmıştır. Ayrıca kırk yıl boyunca akla ve bilgiye bakış açısı da değişmiştir. Aristoteles ve İbn-i Rüşd bu değişimde etkili olan isimlerdir. Gülün Romanı'nda Meun, Lorris'in hiç değinmediği epik tarza yer vermiştir. Şövalyeler arasında artık bir zihin düellosu yaşanmaktadır. Ne kadar yakışıklı olursan ol, aşk düellolarında ne kadar çevik olursan ol; şiirler hakkında hiçbir şey bilmiyorsan, sanat kitaplarından haberdar değilsen, artık saray ziyafetlerinde parlamana mümkün değildir. Mükemmellik kıstası, artık "saf aşk" değil, "bilgi"dir (Duby, 1991a: 102-105).

Şövalye aşkını konu edinen en önemli kitaplardan bir diğeri ise André le Chapelain'in XII. yüzyıl sonlarına doğru yazdığı Aşka Dair'dir. Kitabını dönemin hükümdarı olan II. Philippe'e sunan André eserinde, aşk şövalyesi olmaya çalışan gençlere öğütler vererek aşkın kanunlarını ortaya koyar. André, aşka ilişkin davranışların nasıl düzene sokulabileceğini öğretmeyi amaçlamaktaydı. Eğitimin yeri saray, eğitilenler de gençlerdir. Gençler yaşlılardan avlanmayı, savaşmayı öğrenmektedirler (Duby, 1991b: 218). Saray aynı zamanda bir denetleme organıdır. Lordlar evlenmemiş erkeklerin arzularını ve saraydaki kadınlarla olan ilişkilerini denetlemek durumundadırlar. Bundan dolayı onlar aşk oyununa olumlu bakmaktaydılar. Çünkü saray, oğlanların lordlarından ders almaya geldikleri bir okuldur. Lordun karısı, bu genç erkeklerin eğitiminde doğal olarak rol oynardı. Lord ve eşinin görevi, gençleri terbiye etmek ve onlara yol göstermektir (Duby, 2005: 249).

Kadın, şövalye aşkının merkezinde yer alır. Bu kadın soylu ve evlidir. Genç ve bekâr bir erkek kadını fark eder. Genç şövalye, bir kale gibi betimlenen kadını kuşatma altına alır ve kalenin duvarlarını delmek için önünde eğilir. Kendisini küçültür gibi yapar. Bir vassal gibi diz çöker ve bir serf gibi kendini kadının emrine sunar. Böylece erkek özgürlüğünü kaybeder. Kadın teklifi kabul etme ya da etmeme tercihine bağlı olarak erkeğin sahip olduğu gücü elde eder. Ancak olay vücudunu kullanmaya gelince kadın, gücünü yeniden kaybeder. Evli olduğundan dolayı bedenini istediği gibi kullanamaz. Eğer yakalanırlarsa suçlu olarak muamele görürlerdi. Bu yüzden oyun tehlikelidir ama oyunu cezbeden de bu niteliğidir. Bu oyunda kadına verilen güç sınırlıdır, kısa sürelidir. Kadınlara güç sadece bir tek amaçla verilmiştir: Zaferi daha şanlı hale getirmek (Duby, 2005: 240-241). Aşk oyunu, kadınların erkeklere bağımlı oldukları sosyal hiyerarşiyi bozmuyor, aslında güçlendiriyordu. Oyun bittikten sonra kadın, ait olduğu toplumsal role -eş, kardeş, kız- geri dönerdi. Kadın bu oyunda yapma bir yemden ibaretti. İki işlevi yerine getirmektedir: ödül ve eğitim. Kadın bu oyunda öğretmendir. Ölçülülüğün eğitimini vermektedir. Öte yandan bu oyunda kadın cömert olmak zorundadır. Kendini vermesi gerekmektedir. Onun elinin açıklığı, kocasınınki kadar gereklidir. Çünkü saraylı toplumunun çökmemesi için senyör ve karısının cömert olmaları, ziyafet vermeleri gereklidir (Duby, 1991a: 90).

Fransız soylularının sarayları ziyafet mekânlarıydı. Her lord cömertliğini göstermek için bu tür ziyafetleri düzenlemek zorundadır. Ona saygılarını sunan adamlarının da orada bulunmaları gereklidir. Bu ziyafetlere katılan soylular, ayrıcalıklı olduklarını göstermek amacıyla kadınlara karşı daha nazik olup onları zorla değil de sözle ya da okşama ile elde etmeye çalışırlar (Duby, 2005: 245). Lord ile köylü cömertlik erdemine sahip olmaları, aşklarının ulaşılabilirlikleri ve şövalye aşkı oyununa katılımları açısından karşılaştırılabilirler. Senyör vassalına karşı, karısı da bir nevi vassalı olan şövalyeye karşı cömert olmalıdır. Fakir olduklarından köylülerin cömert olmalarını beklemekse anlamsızdır. Avamın aşkı ulaşılabilir. Soylunun aşkı ise ulaşamazdır, imkânsızdır. Çünkü şövalyenin elde etmeye çalıştığı kadın evlidir. Evli bir kadının kocasıyla aşk yaşaması zina olarak nitelendirildiğinden aşk evlilikten soyutlanmıştır. Şövalye aşkı

oyunu, eril toplumda bir ayırım ölçütüydü. Köylüler bu oyunda yer alamazlar. Çünkü onların, kadınlarla olan ilişkilerinde tensellik vardı. Oysa saraylı aşkı tenselden ziyade tinseldi.

Saray ziyafetlerine katılan burjuvazinin amacıysa aristokrasinin yerini almak değil, onun içine dâhil olmaktır. Bunun için de aristokratların yaşam tarzını ve davranış şekillerini benimsemeye çalışır: siyasal iktidarı elde etmek, toprak sahibi olmak ve kendini asil olarak kabul ettirecek davranış kalıplarını ortaya koymak. Bu davranış kalıplarının en belirgin olanları asillerin zarif ve şövalyevâri davranışlarıdır. XIII. ve XIV. yüzyıllarda, feodal-monarşiler güçlenip savaş yapısı değişince süvariler önemini yitirmez ancak okçu piyadeler ve mızraklı askerler daha çok önem kazanır. Bu durum şehir kuşatmalarında daha da belirginleşir. Ayrıca savaş alanında uzman birliklere duyulan ihtiyaç paralı askerliğin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Böylece şövalyeliğin önemi azalmış ve böylece şövalye aşkı önemini yitirmeye başlar (Eco, 2016: 289-290).

XII. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan şövalye aşkıyla beraber kadına verilen değerin arttığı düşünülmektedir. Ancak şövalye aşkı, kadına verilen değerin artmasını sağlamamıştır. Kadının toplumdaki konumunu değiştirmemiştir. Kadın hâlâ erkeğin otoritesi altında yaşamaktadır. Şövalye aşkında kadına yer verilmesindeki amaç feodal yapıyı güçlendirmek ve aileyle toplumun sürekliliğini devam ettirmektir.

4. Günümüzde Kadın-Erkek İlişkileri

4.1. Romantik Aşk

Giddens "tutkulu", "romantik" ve "birlikte" olmak üzere üç çeşit aşktan bahseder. Ancak o daha çok çağımızda var olan saf ilişkiye dayanan birlikte aşka ve günümüzde etkisini kaybetmiş olan romantik aşka değinir. Giddens'a göre aşk çeşitlerinin temeli olan tutkulu aşk, sevgi ile cinsel sadakat arasındaki açığa dayanan bir ilişki çeşididir. Sıradan insanlar arasında yaşanan gayrimeşru ilişkilerde ve soylu kadınlarda görülür. Kişilerarası ilişkiler açısından bu aşk çeşidi yıkıcıdır. Aynı zamanda tutkulu aşk bireyi gündelik hayatın rutinliğinden, keşmekeşinden ve zorluğundan kurtarır. Bu aşkta duygusal ilişki o kadar yoğundur ki eşler sorumluluklarını göz ardı ederler. Bu sebeple tutkulu aşk toplumsal düzen ve görev açısından tehlikelidir. Taşıdığı bu tehlikelerden dolayı tutkulu aşk bazı toplumlarda kabul görmez. Ancak tutkulu aşk hemen her insanın başına gelmiş nispeten evrensel bir olgudur. Bu yönüyle romantik aşktan ayrılır. Çünkü romantik aşk, Giddens'a göre Batı kültürüne özgüdür. Romantik aşk tutkulu aşktan izler taşısa da ondan ayrılır. Bireyin kendisini sorgulamasını gerektirir. Birey, "Öteki hakkında ne hissediyorum? Öteki benim hakkımda ne hissediyor? Hislerimiz uzun süreli bir ilişkiyi yürütecek kadar derin mi?" sorularını kendi kendine sorar. Yukarıdaki niteliklere sahip olan romantik aşk ilk olarak XVIII. yüzyıldan itibaren var olmaya başlamıştır. Bu aşk -özellikle XIX. yüzyılda- burjuva sınıflarında mevcut olsa da zamanla toplumun geneline yayılmıştır. Bu aşk çeşidinin ortaya çıkmasında tekeşliliğin yaygınlaşması, evliliğin her kişiye özel hale gelmesi, çocuğun özerklik kazanması ve annenin evlâdının eğitimindeki rolünün artması etkili olmuştur. Romantik aşkın doğuşunda ve yaygınlaşmasında ayrıca roman türünün de etkisi vardır. Romantik aşkın doğuşuyla, romanın var oluş tarihi birbirine paraleldir. Aralarındaki temel benzerlik o zamanlarda keşfedilen anlatım tarzına dayalı olmalarıdır. Bunun sonucunda da aşk romanları büyük bir kitleye ulaşan ilk edebiyat türü olurlar. Romantik aşk romanlarını en çok tüketen kesim ise kadınlardır. Bunun sebebi onların buldukları toplumdaki edilgenlikleridir. Kadınlar gerçek dünyada elde edemedikleri gerçek aşkı ve etkenliği

Journal of Social Sciences and Humanities:

romanlarda aramaktadırlar. Çünkü modern romantik romanlardaki kadınlar genellikle özerk ve cesaretlidirler. Kahraman başta kendisine karşı soğuk olan erkeğin kalbindeki buzları eritir. Sevgisi onun sevilmesini sağlar. Kısacası romantik aşk kadınsıdır. Kadının eve kapanmışlığıyla ve dış dünyadan görece kopmuş olmasıyla ilişkilidir (Giddens, 2018: 43-51). Romantik aşkın yayılması, evliliğin akrabalık ilişkilerinden ayrılıp özel bir anlam kazanmasını sağlar. Evlilik ve aile genel akrabalık sistemleriyle ilişkili olmaktan çıkarak erkekle kadın arasındaki yoğun duygusal bir ilişkiye dayanan kurumlar haline gelirler. Ev işten ayrı bir yer haline gelmesiyle birlikte üretim aileden işyerine taşınmıştır. Aile, bireylerin iş ortamının stresi için duygusal destek alabilecekleri bir yer haline gelir. Neredeyse bütün modern öncesi toplumların özelliği olan geniş ailelere sahip olmak yerini çekirdek aileye bırakır. Ailelerin kendi nüfuslarını azaltmak istemeleri cinsellik açısından önemli sonuçlara neden olur. Kadının hamilelikle ve doğumla olan ilişkisi azalmaya başlar. Modern korunma yöntemlerinin kullanılmaya başlanması ailenin küçülmesine yol açmaya başlar. (Giddens, 2018: 32-33). Yine modernleşmeyle beraber karı, koca ve çocuklar arasındaki ilişkiler daha fazla eşitliğe dayalı hale gelmiştir. Aile yapısında yaşanan bu değişimlerle birlikte ilişkiler de demokratikleşmiştir. Aile içinde kadının karar alma sürecindeki edilgenliği azalmaya başlamıştır. Kadın da artık aile içinde fikrini paylaşabilmektedir. O artık eşini seçebilecek bir konuma gelmiştir. Kısacası geleneksel otoriter yapı çözülmeye başlamıştır. Giddens'a göre romantik aşk, kadının toplumsal hayattan kopmasından dolayı kaynaklanan eksikliğin erkeğin kendi varlığıyla gidermeye çalışmasıdır. Bir noksanlığın giderilmesi amacıyla kurulduğundan dolayı Batılı romantik aşka dayanan ilişkiler hastalıktır. Romantik aşk sürekli gibi görünmesine rağmen aslında bağları her an koparmaya hazır gizli iç hesaplara dayanmaktadır. Dolayısıyla bitmiş romantik aşklardan geriye kalan sadakat, fedakârlık, cesaret ile hatırlanan hoş hatıralar değil öfke, kin ve nefrettir (Geçer, 2019: 55).

Romantik aşk, XIX. yüzyılda toplumsal hayatı etkileyen değişimlere neden olmuştur. Birincisi evin yaradılışıdır. İkincisi ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkinin değişimidir. Sonuncusu ise anneliğin icadıdır. Bu üç etken birbirleriyle iç içedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında sanayileşmenin iyice yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte babanın ev içerisindeki iktidarı azalmaya ve aileler de yavaş yavaş küçülmeye başlar. Çünkü tarıma dayalı toplumda erkeğin karısı ve çocukları üzerindeki doğrudan yönetimi, evin ve işyerinin birbirinden ayrılmasıyla zayıfladı. Gerçi erkek hâlâ nihai iktidara sahiptir. Ancak ebeveynler ile çocuklar arasında duygusal bağın önemini vurgulanması babanın iktidarını kullanma tarzını yumuşatmıştır. Artık çocuklar incinebilir varlıklar olarak görülmeye başlanmıştır. Çocuğa daha fazla özerklik tanınan ve daha eşitlikçi bir çocuk yetiştirme şekli ortaya çıkmıştır. Bu bakış açısı çocuklarının eğitiminin neredeyse tamamen annelerinin elinde olmasını sağlamıştır. "Evin merkezi babanın otoritesinden annenin sevgisine kaymıştır" (Giddens, 2018: 47). Günümüzde çocuğun yetiştirilmesine geleneksel toplumun eğitim anlayışıyla yaklaşılmamaktadır. Basit bir örnek verecek olursak çocuk yaramazlık yaptığında ona fiziksel ya da sözlü şiddet uygulamak yerine sevgiyle yaklaşip onu dinleyerek anlamaya çalışmak ebeveynler arasında yaygın bir anlayış haline gelmektedir.

Geleneksel toplumda evlilikler çoğunlukla karşılıklı sevgiye değil de ekonomik şartlara göre yapılırdı. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan aileler için evlilik tarımsal iş gücü ihtiyacını gidermeye yönelik bir kurumdur. Çocuk duygusal bir değerden çok uzaktı. O ekonomik bir değerdi. Ne kadar çok çocuk o kadar iş gücü demektir. Çünkü iş gücü arttıkça üretim de artmaktaydı. Çağımızda ise çocuk duygusal bir tüketim nesnesidir. Çocuk sahibi olmak istenmesinin ana sebebi çocuğun eve bir neşe ve ses getireceğine duyulan inançtır. Ancak çocuk sahibi olmak isteyen çiftler bir yandan da çocuğun

gelecekteki maliyetini hesaplamaktadırlar. Çocuğun kâr mı yoksa zarar mı getireceği hesaplanır. Çiftler çocuğun eğitime harcanacak parayla “başka ülkelere seyahat mi etsek ya da bir ev mi alsak” diye düşünmektedirler. Eşler çocukları mesleki hayallerinin, kariyerlerinin önündeki bir engel olarak görmektedirler. Sonuçta harcanan maliyetin elde edilecek tatminden daha az olup olmayacağına bakarak çocuk sahibi olup olunmayacağına karar verilir. İlişkiler gibi çocuk yapmak da karar işidir ve onun gibi risklidir de. Çünkü çocuğun aileye tam olarak ne getireceği belirsizdir (Bauman, 2012a: 68-69).

4.2. Saf İlişki ve Onun Dijitalleşmesi

Modern toplumlarda kadınların cinsel hayatı erkeklerin kontrolü altındadır. Kadınlar erkeklerle eşit bir konuma gelince yani erkeklerin kadınlar üzerindeki kontrolü azaldıkça erkek cinselliğinin kaba yönü ortaya çıkmaktadır. Bu durum kadına yönelik erkek şiddetinin doğmasına sebep olmaktadır. Sonuçta kadınla erkek arasında duygusal bir uçurum ortaya çıkmaktadır. Eski dönemlerde geçmiş ilişkiler her iki cinsiyet için de önemli görülmeyip lafi edilmezdi. Ama günümüzde partnerlerin geçmiş ilişkileri dikkate alınmakta ve bu durum da çiftler arasındaki ilişkinin bozulmasına neden olmaktadır. Günümüzün ilişkileri hem daha önce yaşanmış olanlardan hem de şu anda yaşayabilecek başka ilişkilerden ayrı kurulmak durumundadırlar. Eşlerden birinin ilişkisi onun veya partnerinin zihninde yer edinebilir. Dolayısıyla daha önceki ilişkiler var olan ilişki üzerinde olumsuz bir etkiye neden olabilir. Günümüzde erkeklerin mevcut ilişkilerini sonlandırmalarının ve kadınlara karşı şiddete başvuracak kadar kızgın olmalarının ana nedeni ise kadının evde, iş yerinde ve diğer alanlarda aktif olmasıdır. Kadınlarsa erkeklerden talep ettikleri maddi imkânları toplumsal alanda ve evliliklerinde onlardan esirgemelerinden dolayı karşı cinse kızgındırlar (Giddens, 2018: 135-147).

Giddens'a göre modern öncesi Avrupa'da evliliklerin amacı genellikle cinsel olmaktan ziyade ekonomiktir. Bu dönemde evlilikler genellikle tarımsal iş gücündeki ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılmaktaydı, Cinsel arzunun bireylerin yaşamlarında yer aldığı iki durum söz konusudur. Bunlardan ilki yüksek statüye sahip ve genellikle aristokrat sınıfına mensup olan kadınların yaşadıkları cinsel arzuya dayalı evlilik dışı ilişkilerdir. İkincisi ise erkeklerin toplumda sahip oldukları avantajlardan kaynaklanan nikâhsız birlikteliklerdir. Hem erkeklerin kendileri hem de toplum onları cinsel çeşitliliğe muhtaç gördüler. Genel olarak erkeklerin evlilikten önce birçok cinsel ilişkiye girmesi kabul ediliyordu. “Ne de olsa erkek o yapar” anlayışı hâkimdir. Bu bakış açısı erkeğin evliliğinden sonra da devam etti. Hem kadınlar hem de erkekler evlilikten, cinsellik konusunda daha önceki kuşaklardan çok daha fazlasını beklemektedirler. Yani artık kadınlar cinsel zevk vermekle beraber almayı da bekliyorlar. Eskiden genellikle kadınlar sevgi isterken erkekler seks yapmayı arzu etmekteydi. Bu durum günümüzde geçerliliğini kaybetmemekle birlikte yavaş yavaş tersine dönmektedir. Kadınlar seks yapmak istediklerini söylerken erkeklerse sevilme ihtiyaçlarının giderilmesini dile getirmektedirler (Giddens, 2018: 70). Günümüzde kadınlar erkeklerin evlilik dışı ilişki yaşamasını istemiyorlar. Kadınlar erkeklerden karşılıklı sadakate dayalı bir ilişki beklemektedirler. Kadınlar artık erkeklerin evlilik dışı maceralara atılırken kendilerinin aynı şekilde davranmamaları gerektiği anlayışını hoş karşılamıyorlar. Çifte standart hâlâ var. Fakat bugün bu çifte standarda karşı çıkıp evlilik dışı ilişki yaşayan kadınlar da bulunmaktadır. Diğer bir deyişle artık kadınlar da eşlerini aldatmaktadırlar. Bu durum kadınların çifte standarda, eşlerinin kendilerini aldatmalarına bir tepki olarak yorumlanabilir (Giddens, 2018: 14-19). Bu noktada temelinde eşitliğin, karşılıklı bağlılığın

Journal of Social Sciences and Humanities:

ve özerkliğin var olduğu saf ilişki karşımıza çıkmaktadır. Petro Denysko'nun da belirttiği üzere bu ilişki türünün beş özelliği vardır. Birincisi, partnerler karşılıklı olarak birbirlerini ifşa ettiklerinden dolayı saf ilişkide özgür ve açık iletişim zorunludur. İkinci olarak, bireyler fayda ve tatmin elde etmek için bu tür bir ilişkiyi tercih eder. Üçüncüsü, karşılıklı bağlılık var olsa da seviyesi düşük olduğundan taraflardan biri ilişkiyi istediği herhangi bir zaman sonlandırılabilir. Dördüncüsü, saf ilişki her bir tarafın özerk olduğu ve birbirlerine saygı duyduğu eşit bir ortaklıktır. Dolayısıyla bu ilişki şiddet ve zorlamadan uzaktır. Diğer bir deyişle özgürce hareket etme, yargılama ve seçme özgürlüğü partnerler için temel öneme sahiptir. Sonuncusuysa saf ilişki her zaman müzakereye açık bir sözleşmedir (Denysko, 2018: 104-105). Bu durum saf ilişkinin bir taraftan demokratik ve eşitlikçi özellikler içerdiğini diğer taraftansa her an bitirebilmesi gibi bazı riskler barındırdığını ortaya koymaktadır.

Saf ilişki, sevgililerin birlikteyken elde edebilecekleri şeyler için girdikleri karşılıklı bağıdır. Her iki taraf da elde etmek istediklerini aldıkları sürece bu ilişki devam eder. İlişkiyi sürdürebilmenin şartı eşlerin birbirlerinin sevgi, saygı ve cinsellik gibi ihtiyaçlarını giderebilmelerine bağlıdır. Eskiden aşk cinselliğe genellikle evlilikle bağlanmaktaydı. Artık bu münasebet saf ilişkinin etkisiyle sağlanır. Evlilik de toplum tarafından genellikle saf ilişki olarak anılmaya başlanır. Birlikte aşk aktif ve olumsaldır. Bu yüzden de romantik aşkın "sonsuz dek" ve "sadece ve sadece o" özellikleriyle uyuzmaz. Birlikte aşk ilişkilerde yerini sağlamlaştırdıkça özel bir kişi bulmanın önemi azalır. Özel bir kişinin yerini özel ilişki alır. Romantik aşka dayalı ilişkiler güç ve otoriteye dayanır. Kadınların romantik aşk hayalleri evin içinde eşlerine itaat etmelerine sebep olmuştur. Birlikte aşksa ilişkide eşitliğe önem verir. Bu eşitlik arttıkça eşler arasındaki bağ saf ilişkiye daha çok yaklaşır. Eşlerin karşılıklı cinsel zevk elde etmeleri ilişkinin sürdürülmesinde veya sonlandırılmasında anahtar öğedir. Birlikte aşk farklılık etrafında şekillenir ve bireyin hayat arkadaşının merkezde olduğu saf ilişkiye dayanır (Giddens, 2018: 61-67). Saf ilişkide eşlerin birbirine karşı bağlılığı söz konusudur. Birey eşine bağlanmalı ve ilişkinin devamı için söz vermelidir. Ancak bu durum ilişkinin eşler tarafından her an bitirilebilme ihtimalinden dolayı pek mümkün değildir. Eşlerden biri tarafından bitirilebilmesi saf ilişkinin niteliğidir. Çünkü ilişkilerde artık bağlılık yemininin bir anlamı kalmamıştır (Giddens, 2018: 136). Saf ilişkide bağlılık şarttır. Ancak kim partnerine bağlanırsa o anda başı ağrıyan da o olacaktır. Partnerinize bağlılık yemini etmek risk almaktır. Bu risk de sizi eşinize bağımlı kılar. Saf ilişkiye yaklaşmayan evliliklerin çoğunda eşlerin birbirlerine karşı bağımlılığı olmazsa iki farklı tür bağ karşımıza çıkar. Birincisi müşterek evliliğin bir sürümüdür. Eşlerin birbirlerine karşı cinsel ilgileri pek yüksek değildir. Ancak ilişki karşılıklı eşitlik ve sempati içerir. Modern bir evlilik söz konusudur. İkinci tür ilişki ise evliliğin sevgililer tarafından bir ev olarak kullanıldığı biçimdir. Bu tür ilişkilerdeki evlilik eskisinden farklıdır. Eşler evliliğe güvenli bir ortam olarak bakarlar (Giddens, 2018: 153).

Saf ilişkinin yaygınlaşmasından önce varlığını koruyan romantik aşkın gelişiminde kadınların etkisi erkeklerden daha fazladır. Yine bu aşkın zayıflamasında da kadınlar erkeklere göre daha fazla aktif rol almışlardır (Giddens, 2018: 62). Kadın, toplumsal hayata katılıp cinsel bakımdan özgürleştikçe, eski dönemlerin romantik aşk ideallerini parçalamaktadır. Kadınların duygu devrimciliği sayesinde insanlar din ve gelenek gibi dışsal anlam kaynaklarından ziyade ilişkilerine kendilerinin anlam vermesi gerektiğine inanmaya başlarlar. Ayrıca modernleşmenin ortaya çıkmasını sağlayanlar da kadınlardır. Yani modernlik bir kadın hareketidir. Modernleşmeyle beraber romantik aşk yerini birlikte aşka bırakmıştır. Yine mahremiyetin dönüşümünü sağlayanlar da kadınlardır. Mahremiyet, iki eşit insanın aralarındaki özel bağları birbirleriyle

Journal of Social Sciences and Humanities:

görülebilmeleridir. O, kamusal alandaki demokrasiye benzer bir şekilde kişilerarası alanın demokratikleşmesine dayanır (Giddens, 2018: 9). Kadınlar modernliğin duygu devrimcileri olarak mahremiyetin alanının genişlemesini sağladılar. Kadınların ekonomi alanında aktif olmaları, mahremiyeti dönüştürmelerine ve mahremiyet alanını genişletmelerine yol açmıştır. Mahremiyetin olabilirliği demokratik bir vaat demektir. Saf ilişki kamu demokrasiyle uyumludur ve aynı zamanda onu dönüştürme potansiyeline sahip olan kişisel alanın toptan demokratikleştirilmesini vaat eder. Bu vaadin kaynağı ise saf ilişkinin cinsellik alanında ve bireyin ebeveynleriyle, çocuklarıyla, akrabalarıyla veya arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde ortaya çıkmasıdır. Birlikte aşk modeline uygun kişisel alanların olduğu bir demokratik bireysel düzen için ahlaki bir çerçeve tasarlanmalıdır. Cinsiyetler arasında yaşanan ekonomik ve psikolojik farklılıkların varlığı bu tasarımın oluşumunda önemli engellerdir. Ancak kişisel alanların dönüşümüne sebep olan değişimler demokratik nitelikte bir düzenin oluşumunu sağlayabilirler. Özerklik ilkesi bu süreçlerin rehber anlayış tarzıdır. Bu prensip kişisel alanda, bireyin diğer insanlarla eşitliğe dayalı bir ilişki kurabilmesinin şartıdır. Özerklik böylece başkalarının hayatına saygı gösterilmesi olarak anlaşılması olacaktır (Giddens, 2018: 183-184).

Modernliğin ortaya çıkmasıyla beraber “iyi günde, kötü günde, sağlıkta ve hastalıkta, ölüm bizi ayırana dek” şeklinde ifade edilen romantik aşk miadını artık doldurmuştur. Bauman Küreselleşme/Toplumsal Sonuçları (2012c) eserinde artık bireylerin “ölüm bizi ayırana dek” şeklindeki taahhütlerden korkup kaçındıklarını ifade etmektedir. Taahhütlerin yerini “bir sonrakine kadar” şartı almaktadır. İnsanların “ölüm bizi ayırana kadar” taahhüdünün yerine koyduğu yeni taahhüt ise “bakalım yolunda gidecek mi?” tarzında şüpheli ifadelerdir (Geçer, 2019: 55). Çağımızda doğup büyüyenler Anthony Giddens’in saf ilişki olarak nitelendirdiğine benzer bağlar yaşamaktadırlar. Saf ilişki günümüz insan birlikteliğinin egemen biçimi olarak gittikçe yaygınlaşmakta, aşka ve ilişkilere bakış açısı değişmektedir. Bireyler hayatlarındaki hemen her ilişkiyi aşk olarak nitelendirmektedirler. Günümüzde aşk adı verilen bu ilişkiler büyük oranda değişmiştir. İnsanlar bir sonraki aşkın mevcut aşktan daha heyecanlı olacağına hatta bir sonraki aşkın, ondan sonra gelecek aşktan daha az heyecan vereceğine inanmaktadırlar. Bireyler yaşadıkları aşkların sonuncu olduğuna inanmamakta ve gelecekte de aşk yaşayacaklarını düşünmektedirler fakat bu da bir yanılsamadır. Genellikle insanlar ilişki yaşadıkça aşka ve ilişkilere dair bilgi ve becerilerinin arttığını düşünmektedirler. Ancak edinilen bilgi ve beceriler bireylerin ilişkilerinin kalıcı olmasını sağlamaktan ziyade kısa sürmesine ve yeni ilişkilerin başlamasına neden olmaktadır (Bauman, 2012a: 20).

İnsanların kurduğu birlikteliklerin ve aşkların daha geçici hale gelişi, dijitalleşmeyle birlikte daha çok artmıştır. Dijital dünyanın sunmuş olduğu imkânlar hem yeni birlikteliklerin kurulmasını kolaylaştırırken hem de onların daha da geçici olmalarına yol açmaktadır. Giddens’in bahsettiği ilişkilere artık, Bauman’ın değindiği dijital dünyadaki birlikteliklerde rastlamaktayız.

Bauman’a göre mesafeler ilişkiye engel değildir artık. Dijital yakınlık insan ilişkilerinin daha sık, sığ ve kısa yaşanmasına neden olmaktadır. Dijital ağlar yoğunlaşmış bağ haline gelebilecek kadar anlaktır. Temasta bulunmak için artık daha az zaman ve çaba harcanır. Dijital yakınlık gerçek yakınlığın oluşturduğu baskıyı önler. Dijital dünya uzaktakilerin temasta olmalarını sağlamaktan çok, temasta olanların birbirlerinden uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Hayatlarımız çevrim içi ve çevrim dışı olmak üzere iki evrene bölünmüş durumdadır. Bu iki dünya iç içe geçmiş bulunmaktadır. Bireyler

Journal of Social Sciences and Humanities:

uzak oldukları diğer insanlara artık daha da yakınlaştıklarını düşünmektedirler. Ancak bir süre sonra da yakın oldukları insanların daha uzakta olduklarını hissetmektedirler. Artık insanlar bir paradoksun içinde yaşamaktadırlar. Sosyal medya bizi aynı zamanda hem yakınlaştırıyor hem de uzaklaştırıyor. Vazgeçilen yakınlık belki daha tatmin edicidir ama hem zaman hem de enerji kaybına neden olmaktadır. Ayrıca risklerle de doludur. Uzaklık yerine tercih edilen yakınlık ise neredeyse hiç enerji ve zaman kaybına neden olmamaktadır. Çünkü çaba gerektirmemektedir. Üstelik neredeyse hiç riskli de değil. Ama mükemmel bir arkadaşlığın ya da ilişkinin yaşanmasını da sağlayamamaktadır. Kısacası çevrim içi ve çevrim dışı dünya birbirinden farklıdır. Birisine gerçek dünyada sarılmak ile birisini dijital dünyada dürtmek arasında derin ve büyük bir fark vardır. Yani yakınlığın çevrim dışı ile çevrim içi biçimi arasında birçok fark vardır. Derinlik-sıgıllık, sahicilik-yüzeysellik, sıcaklık-soğukluk, samimilik-göstermelik bu zıtlıklardan bazılarıdır (Bauman, 2012a: 93-94).

Dijital dünyanın önemli bir parçası olan sosyal medya kısa bir süre içerisinde iletişimin en temel ve en kolay yollarından biri haline gelmiştir. Günümüzde de milyonlarca insanın gündelik hayatının bir parçası olmuştur. Çiftler Facebook'a bakarak, ilişki durumlarının olduğu gibi devam mı ettiğini yoksa taraflardan birinin tek tıkıyla değişmiş mi olduğunu anlayabilirler. İlişkinin sonlandığını bildirmek için diğeriyle yüz yüze bir iletişim kurmaya gerek yoktur (Bauman ve Lyon, 2013: 48-49). Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber bilgisayar, internet ve sosyal medya hayatımızın bir parçası haline geldiler. İletişim teknolojisinin gelişmesiyle beraber insanlar birbirleriyle çok kolay bir şekilde etkileşim kurabilmektedirler. Gündelik hayatlarındaki deneyimlerini ve eylemlerini paylaşmak isteyen insanlar dijital dünyayı kullanmaktadırlar. Tüm dünyadaki insanlar uzam sınırını aşarak birbirleriyle aynı anda iletişim kurarak sosyalleşebilmektedirler. Sosyal medya uygulamaları insanların birbirleriyle iletişimde bulunmalarını, oyun oynamalarını, bilgi edinmelerini, müzik dinlemelerini, film/dizi izlemelerini hatta bir ilişki yaşamalarını da sağlamaktadırlar. Bireyler artık sosyal medya sayesinde sevgili olabilmekte hatta evlenebilmektedirler. Sosyal medya artık çöpçatanın işlevini yerine getirmektedir.

İnsanların flört amacıyla kullandıkları sosyal medya uygulamalarına Tinder, OkCupid, Badoo, Bumble, Hinde, Happn ve The League gibi arkadaşlık edinme ve ilişki kurma uygulamalarını örnek olarak verilebilir. Bu uygulamalarla bireyler uzun ya da kısa süreli olsun istedikleri ilişkiyi seçebilmektedirler. Bu uygulamalardan biri olan Hinde "silinmek üzere tasarlanmış bir uygulama" sloganıyla dikkat çekmektedir. Gerçek hayatta bulamadığınız ilişkiyi bu uygulamada bulacağınızı hatta bir daha da sevgili aramak zorunda olmayacağınızı vaat etmektedir. İnsanların bu vaatlere inanarak gerçek dünya yerine dijital olanı tercih etmelerinin sebepleri: sosyal medya platformlarının insanları yalnızlıklarından kurtarmaları, hızlı olmaları, kolaylıkla kullanılabilmeleri, çeşitli ilişki seçenekleri sunmaları ve bireylerin gerçek hayatta sahip olduklarından daha farklı bir profile sahip olmalarını sağlamalarıdır. Sosyal medya sayesinde dünyanın öbür ucunda olan insanlarla anında yüz yüze iletişim kurulabilmekte, fotoğraf ve video paylaşımı yapılabilmektedir. Sosyal medya bireylerin dijital de olsa sosyalleşmesini sağlamaktadır. İnternet ve sosyal medya bireyler için yeni bir yüz yüze iletişim şeklini sağlamaktadır. Bauman'ın da dediği gibi (Bauman, 2012a: 41) yeni iletişim ortamları haline gelen sosyal medya platformları, insanların yeni arkadaşlar ya da sevgililer aramasına gerek bırakmadan onlara sonsuz sayıda seçenek sunmaktadır. Sosyal medya platformlarının kullanıcılar tarafından tercih edilmelerinin bir diğer nedeni de bireylerin kendi kimliklerinden farklı bir profil oluşturabilmeleridir. Yani dijital dünya bireylere takma bir isim kullanarak kendilerini ifşa etmeden diledikleri gibi davranabilme

Journal of Social Sciences and Humanities:

imkânını sunmaktadır. Telefonların birer mini bilgisayar haline gelmesiyle dijital dünya hemen her bireyin cebinde yer alır hale geldi. Artık ağlar sahiplerinin elindeki cihazlarla beraber peşlerinden gitmektedir. İnsanlar, tıpkı bir salyangozun kabuğunu sırtında taşıdığı gibi nereye gitseler ağı da yanlarında taşımaktadırlar. Ağlar dışarı denilen gerçek mekânı ortadan kaldırarak yeni bir yakın alan oluşturmaktadırlar. Bu alandaki bireyler yalnızca kendisi gibi olanlarla karşılaşmaktadırlar. Ağ toplumunun oluşmasıyla birlikte ilişkilerdeki iletişim şekli de değişmiştir. Göz teması ile kurulan iletişim yerini kamera ile sağlanan etkileşime bırakmaktadır. İletişimin önemli unsurlarından biri olan göz teması artık birey için önemli değildir. İnternet ve sosyal medya gibi dijital iletişim kaynakları insanları gerçek dünyadaki reel temastan uzaklaştırmaktadır. Dijital ilişkilerde artık kamera gözün yerini alırken bedenin yerini ise ekran almaktadır (Geçer, 2019: 52).

Kendilerini yalnız hisseden insanlar dijital ilişkileri, yüz yüze ve el ele ilişki tarzının yeni bir hali olarak görmektedirler. Bu yeni ilişki tarzı sayesinde insanlar kendilerini artık yalnız hissetmemektedirler. Aslı Özge'nin yönetmenliğini yaptığı Köprüdekiler filminde de bu durum söz konusudur. Filmin başkahramanlarından biri olan Murat içe kapanık ve kendini yalnız hisseden biridir. Gerçek hayatta tanışamadığı aşkı bulmak ve yalnızlıktan kurtulmak için dijital hayata yönelir. Dijital aşkların karşısında duran analog aşklar daha yavaş ama daha sağlam bir ilişki şekilleridir. Dijitalleşen tek şey araçlar değildir. Gündelik yaşam, toplumsal ilişkiler ve aşk da aynı zamanda dijitalleşmiştir. Aşkın dijitalleşmesi ile birlikte karşılıklı sadakate dayalı, uzun soluklu, bedenden ziyade duyguların ve değerlerin söz konusu olduğu aşk geleneği yok olmak üzeredir. Bu aşk sürekli yer ve beden değiştirmektedir (Demir, 2016: 511-512).

Hız dijital dünyanın sahip olduğu en önemli özelliştir. Hızlı olunmadığı takdirde kişinin yeri başka bir kişi tarafından doldurulmaktadır. Bunun sonucunda da birey yalnız kalmaktadır (Demir, 2016: 516). Dijital ilişkilerde bir yarış ve garanticilik söz konusudur. Bu yüzden filmde Murat Didem'le konuştuğu sıralarda -ya Didem'le bir ilişki yaşayamazsam diyerek- ek arayışlara yönelir. Bu durum aynı zamanda kapıyı başka ihtimallere açık bırakma isteğinin de sonucudur. Sonsuz seçim özgürlüğü Murat'ın zaman algısını yitirmesine sebep olmuştur. Dijital dünyada mekân ve zaman belirsizdir. Bu evrende gece başlayan yazışmalar sabahlara kadar sürer. Ayrıca Murat, ekran karşısında çoklu kimliğe bürünür. Bir başkası gibi davranabileceğini keşfeder. Utangaç karakterinden kurtularak farklı bir kişiye dönüşür. İlerleyen zamanlarda Murat ve Didem bir kafede buluşurlar. Dijital dünyada bolca konuşurken gerçek dünyada iki çift laf edemezler. Çünkü kamera karşısında sarf edilen cümleler daha çok kişinin kendisi hakkındadır. Bir sohbet söz konusu değildir. Kişiler birbirlerini dinlemezler ve birbirleriyle konuşmazlar. Ancak gerçek dünyada kişiler kendilerine değil karşılarındaki insanlara odaklanır ve onlarla sohbet ederler. Muhabbetin ilerlemeyeceğini anlayan Didem kafeden ayrılır. Dolayısıyla Murat kısa süreli bir hayal kırıklığı yaşar. Fakat bir süre sonra bu duygudan kurtulur. Çünkü dijital dünyada daha tanışabileceği bir sürü kadın vardır. Yeni bir profil oluşturarak veya oluşturmadan var olanla yetinerek yeni ufuklara yelken açmayı düşler (Demir, 2016: 518-522). Dijital ilişkiler çoğu zaman hüsrarla sonuçlansa da insanlar dijital dünyada aşklarının peşinden koşmaktan vazgeçememektedirler. İnsanlar aradıkları aşkların sitelerde ya da uygulamalarda olduklarına inanmaktadırlar. Gerçek hayatta bulamadıkları hayallerindeki aşklarını bulma ümidiyle hareket etmektedirler. Bu açıdan bakarsak dijital ağların insanlara dijital ilişki adı altında umut sattıkları da söylenebilir.

Journal of Social Sciences and Humanities:

Buluşmaların ve ilişkilerin dijitalleşmesinden dolayı seks her zamankinden daha karmaşık bir hâle gelmektedir. İnsanların artık iki seçeneği bulunmaktadır. Bireyler ya boş zaman etkinliği olarak seksten keyif almaya bakacaklar ya da uzun süreli bir bağlılığı tercih edeceklerdir. Bu iki tercih birbiriyle çelişen iki tür bireysellik modeline işaret eder. Bunlar ekonomik ve aşkla kurulan modeldir. Ekonomik model, bireylerin her zaman rasyonel bir biçimde kendi çıkarlarına uygun bir şekilde hareket ettiklerini varsayar. Aşk ile kurulan model ise bireylerin benliklerinden vazgeçerek kendi kendilerini diğerlerine adamalarıyla ilişkilidir. Ekonomik modelde bencillik yer alır. Aşkla kurulan modelde ise zıtlıklar iç içe geçer ve bütünleşir. Ekonomik model tüketici yanılması ile çözümlenebilir. Bu amaçla bireylerin sevgililiğe uygun bir insanı nasıl seçeceğine karar verirken alışveriş örneğini verilebilir. İnsanlar bir yoğurdu alırken nelere dikkat ediyorlarsa bir ilişki yaşayacakları kişiyi seçerken de aynı ölçütleri önemserler. Fakat aşk tüketiciliğe indirgenemez. Bir insan ile bir yoğurt birbirinden farklıdır. İnsan bir yoğurt alırken hayatında herhangi bir değişiklik olmaz. Fakat bir kadın ya da bir erkek karşı cinsi hayatına soktuktan sonra her şeyin aynı kalmaz. Ancak ekonomik model bireyin tüketici yanılması yaşamasından dolayı kendini güvende hissettiğini savunur. Birey sadece bir tıkla oturum açabilir ve ilişkinin başladığını bildirebilir. Yine bir tıkla da oturumu kapatabilir ve ilişkinin bittiğini partnerine haber verebilir. Birey, sosyal ilişkilerini tamamıyla kontrol altında tuttuğunu düşünür. Olabilecek tüm riskler ve engeller ona ortadan kalkmış gibi görünür. Sonsuz olanaklar ve seçimler vardır. İnternetteki bir kadın, ayakkabı dükkânında geziniyor, dijital ortamdaki bir erkeğe araba galerisinde dolaşılıyor gibidir. Fakat dijital dünya hiçbir şeyin tam olarak önceden belirlenmediği ve ne olacağını kimsenin önceden bilemediği bir ortamdır. Yani dijital evren hemen her şeyin kesinlik ve güven taşımadığı, riskli bir uzamdır (Bauman ve Lyon, 2013: 60-62).

Dijital ilişkiler, gerçek hayattakiler gibi pek özen gerektirmeyen ve hızlıca yaşanılıp sonlandırılan kısa yaşantılardır. Çünkü dijital dünyadaki ilişkilerin alternatifleri vardır. Dijital arkadaşlık platformları birer satış katalogları gibidirler. Satın alma zorunluluğu yoktur. İnsanlar istedikleri, beğendikleri kişiyi seçmekte özgürlerdir. İstedikleri zaman ürünü iade eder gibi ilişkiyi de siteye iade edebilirler. Zarar edileceği anlaşıldığında, iletişim kurulan kişinin dış görünüşü, sohbeti ya da karakteri beğenilmezse tek bir tıkla ilişkiye son verilebilir. Ayrılmak için mazeretlere ya da yalanlara başvurmaya gerek yoktur. Buradaki tehlike iki partnerin de birbirlerine ve ilişkiye bu şekilde yaklaşıyor olmalarıdır (Bauman, 2012a: 96-97). İlişkiler artık internetten yemek sipariş etmeye benzemektedir. Sevdiğinizden kabul görmek için çabalamaya ve gözüne girmek için fedakârlık etmeye artık gerek yoktur. Flört etmek ya da kesişmek de artık gereksiz hale gelmiştir. Sevdiğiniz bir tık uzağınızda bulunmaktadır. Bu tür bir ilişkide kolaylık ve hız kazanılanlardır. Harcanan çaba daha azdır. Bir partner bulmak çok daha çabuk olmaktadır. Bu ilişki tarzının riskleri de vardır. Dijital ilişkinin riskli yanlarından biri sonuçlara dair güvence sağlamamasıdır. Sonuçlar nadiren beklendiği gibidir. İlişki keyifli olabileceği gibi sıkıcı da olabilir. Dijital dünyadaki ilişkilere alışan birey dijital olmayan insanlarla iletişim kurmakta ve gerçek ilişkileri yürütmekte zorlanabilmektedir (Bauman, 2012b: 13-27).

“Dijital iletişim niceliksel olarak yoğun ancak niteliksel olarak geçicidir” (Demir, 2016: 514). Günümüzde insanlar artık nitelikten çok niceliğe önem vermekteler. Bireyler artık herhangi bir şeyin ya da bir olayın sayılarla ifade edildiği, bir kitabın kalitesinin satış sayısına göre ölçüldüğü, ünlü bir kişinin karakterinin cenazesine katılan kişi sayısına göre belirlendiği ya da bir bilim insanının alıntı yapılma sayısına göre bilgili ve birikimli kabul edildiği bir çağda yaşıyorlar. Akışkan modern dünyada ilişkiler paltolar gibidir.

Journal of Social Sciences and Humanities:

İnsanlar hem istedikleri her zaman giyebilirler hem de her an çıkarabilirler (Bauman, 2012a: 42-44). Dijital dünyanın asıl cazibesi gerçek hayattaki bu özgürlüğü sunmamasıdır. Bireyler ilişkilerinin sayısı arttıkça başarılı bir ilişki yaşayacaklarını düşünmektedirler. İnternet üzerinden sağlanan ilişkilerde başarılı ya da başarısız olma ihtimalini belirleyen ilişkilerin niteliğinden çok niceliğidir. Ne kadar çok ilişki yaşarsan başarılı bir ilişkiye denk gelme ihtimalin o kadar artar.

Bauman başarısız bir ilişkinin başarısız bir iletişimden kaynaklandığını savunmaktadır. Çünkü ona göre ilişkilerde iki sapma çeşidi bulunmaktadır. Birincisi, sevgililerin ilişkilerdeki sorunlardan kaçarak birbirlerini memnun etme çabalarıdır. İkincisiyse ilişkideki partnerlerin birbirlerini değiştirmeye çalışmalarıdır. İnsanlar sevgililerinin beğenmedikleri huylarını ya da karakterlerini değiştirmek istemektedirler. İkinci sapma başka bir şekilde de ortaya çıkmaktadır: Âşığın sevdiğine hayranlık duyması yani onu mükemmelleştirmesiyle (Bauman, 2012a: 34-36).

İnsanların ilişkilerine dair bağlanmamayı teşvik ederek ilişkilerin başarısız olmasına ve dolayısıyla kısa sürmesine neden oldukları için bireylere önerilerde bulunan ilişki danışmanlarını Bauman eleştirmektedir. Günümüz insanının rolleri fazlasıyla karmaşık ve fazladır. Bireyler gündelik hayatlarında tek başlarına altından kalkamayacakları kadar birçok güçlükle mücadele ettiklerini düşünmektedirler. Bu yüzden insanlar, ilişkilerinde ne zaman sorun yaşarlarsa her fırsatta danışmanlarının yanına gitmektedirler. Günümüzün danışmanları insanlara benlik kaygılarını dert etmemelerini, ilişkilerinde bağımlı olmamalarını ve baskın taraf olmalarını öğütlemektedirler. Onlara göre eşler birbirlerine vaatlerde bulunmamalıdır. Kişiler ne kadar çok vaatte bulunur ve bağlanırlarsa o kadar çok risk almış olacaktadırlar. Böylece normal şartlarda riskli olan ilişkiler daha çok güvensizlik taşımaya başlayacaktır (Bauman, 2012a: 88). Danışmanlar bireylere ihtiyaç duydukları anda çıkarıp kullanabilecekleri, ellerinin altında bulunan ve ihtiyaç duymadıkları zamanlarda ceplerine atabilecekleri ilişkileri önerirler. Bu ilişkiler elde var ilişkilerdir. Bu ilişkiler otomobiller gibi kullanılabilmek için muayene edilmelidirler (Bauman, 2012a: 10-11). Danışmanlara göre ilişkiler geleceğe yönelik bir yatırımdır. İnsanlar başka hedeflere ayırabilecekleri zaman ve para gibi sermayelerini iyi bir tercihte bulduklarını umarak ilişkilere yatırmaktadırlar. İnsanlar hisseler satın almakta, değer artışı yaşanana dek de ellerinde tutmaktadırlar. Eğer hisselerin kârları düşerse ya da diğerlerinin yüksek bir kâr getirme ihtimali olursa insanlar onları satmaktadırlar. İlişkiler de böyle birbirleriyle karşılaştırılır ve hangisinin daha çok kâr getireceği düşünülürse o tercih edilir. Bu yüzden kapıyı başka ihtimallere hep açık bırakmak gerekir. Yatırım yapılan bir ilişkiden öncelikle beklenilecek kâr ise güven ve vaatlerdir. Ancak girdiğiniz ilişkide bağlılık vaatleri uzun vadede anlamsızdır. Çünkü ilişkiler de birer yatırım türüdür (Bauman, 2012a: 31).

Bir meta haline gelen ilişkiler içinde bulunduğumuz çağ gibi gelip geçicidir. Bauman yaşadığımız dönemi “akışkan modernite” olarak nitelendirmektedir. Ona göre bu dünyadaki hemen her şey durmaksızın değişmektedir. “Ortak değer ve duyguların ana eksenini akış hali oluşturmaktadır. Akış hali –akışkanlık- ilişki ve eylemlerin hareketliliğini ve değişkenliğini temsil etmektedir. Dijital iletişimin değerli olarak kabul edilişi günümüz ilişkilerinin değersizleşmesine neden olmaktadır. Dijital dünya insanlar arası ilişkilere gölge düşürmektedir. Samimiyet ve sadakate dayalı süreklilik arz eden bir ilişkiden bahsetmeyi zorlaştırmaktadır (Geçer, 2019: 47-52). Akışkan olan modern dünyanın aşkları da yaşadığımız dünya gibi değişken, kırılabilir ve akabilmektedir. Sabit değildir ve durmadan değişmektedir. İlişkilerin sürekli değişken oluşu onların değerinin

Journal of Social Sciences and Humanities:

azalmasına yol açmaktadır. İnternet ortamında yaşanan aşk artık evlilik saadetine cennetle bir tutan ve ciltler dolusu şiirler yazmayı sağlayan bir şey değildir. İnternet aracılığıyla kurulan bu bağlar gerçek hayatta kurulan ilişkilerden daha yüzeyseldirler. Bu nedenle daha az değerlidirler (Bauman, 2012b: 29). Zaten bir şeyin değerli olmasını sağlayan o şeye ulaşmaya çalışılırken yaşanan güçlüktür. Sürekli ulaşılabilirlik o şeyi daha fazla insan tarafından kullanılır hale getirir. Bu da o nesnenin değerinin azalmasına sebep olmaktadır.

Bireyler için bir değeri olan ve bir tür yatırım çeşidi haline gelen ilişkiler zamanla onlar tarafından metalar gibi tüketilmeye başlanmıştır. Günümüzde alışveriş merkezleri, isteklerin oluşma hızı dikkate alınarak tasarlanmaktadır. İnsanların ürünleri hızlı ve fazla tüketmeleri için özel olarak tasarlanırlar. Sevgili olmak alışveriş modeline benzer. Sevgililer de ürünler gibi hızlı bir şekilde tüketilir. Sevgililer tek kullanımlıktır. Kullan-at toplumunun bir parçasıdır. Nasıl ki birey garanti kapsamındaki malı kusurlu çıktığında ya da ürün eskidiğinde yenisiyle değiştirebiliyorsa beğenmediği partnerini de bir başkasıyla tebdil edebilir. Özetle ilişkilerde “eskiyi getir, yeni götür” anlayışı hâkimdir. (Bauman, 2012a: 30-33). İnsanların arzuladıkları nesnelere kullanmak istemelerinin sebebi aslında onları tüketmek, kendi mülkleri haline getirmek, sindirmek ve onları bedenlerinin bir organı haline getirmek istemeleridir. Kullanmak kişinin kendi ihtiyacı uğruna ötekini imha etmesidir. Âşık olmak ise, tam aksine ona değer vermek, onu güçlendirmeyi ve korumayı istemektir. Amaca ulaşmak için gerektiğinde kişinin kendi rahatını, ihtiyaçlarını ve benliğini feda etmeye hazır olmasıdır. Kısacası kullanmak almaktır, yok etmektir, tüketmektir. Oysa değer vermek kendinden vermektir (Bauman, 2001: 204-205).

Tüketiciler hafifliğe, yeniliğe, çeşitliliğe ve hıza önem verirler. Sosyal medya uygulamalarının da bu özellikleri taşıması hem onların hem de aracısı oldukları ilişkilerin de tüketilmesine neden olmaktadır. Birey sosyal medya platformlarında hem üretici hem de tüketici konumundadır. Bireyler aynı zamanda sosyal medyayı da tüketmektedirler. Hangi sosyal medya platformu moda haline geldiyse onu kullanmaya başlıyorlar. Gençler önceleri Facebook ve Twitter gibi sosyal medya platformlarını kullanırken daha sonraları Whatsapp, Youtube ve Instagram gibi uygulamalar moda haline geldiler. Şimdi tüketilen ve moda haline gelen sosyal medya platformu ise TikTok uygulamasıdır. Bauman'ın da dediği gibi (Bauman, 2012: 25-26) yenilik arayan, yeniliğin peşinde koşan gençler adeta bir platformdan diğerine zıplamaktadırlar. Birey aşıkta ilişkiye kendini vermenin, benliğinin ve hislerinin önemini fark ederse ilişkinin esas anlamını da sezebilir. Kişi aldığı zevkten memnun kalırsa bunun için minnettar kalır. Böylece çiftler arasında birlik hissi ve çıkarısız bir sevgiye dayalı ilişki oluşur. Bir toplumda insanlar arasında arkadaşlık bağları çok güçlüyse aşk için uygun bir ortam var demektir. Fakat kullan-at türü ürünleri teşvik eden, anlık tatminleri önemseyen ve garantiye dayanan bir tüketim toplumunda gerçek bir aşkın var olması imkânsızdır. Bu toplumda tüketim nesnelere cazipken atıklar iticidir. Arzu yaşandıktan sonra atıklar iskartaya çıkarılır. Arzu oburca tüketmek isterken aşk sahip çıkmak ister. Tüketim arzusu ne kadar bencil ve merkezciyse, aşk o kadar adanmış ve merkezkaçtır. Geçer (Geçer, 2019: 55-56) aşka düşmenin son hamlesinin aşktan düşmek olduğunu söyler. Nitekim arzu ile birlikte hareket eden aşkın kaynağı tüketim olunca da aşktan düşmek kaçınılmazdır. Aşka düşüp onu sürdürülebilir veya sonsuz kılmak tüketici aşığın becerebileceği bir şey değildir. Onun ilişki olarak kabul ettiği şey ise aslında düştüğü aşkın son kullanım tarihi geçince onu çöpe atmaktır.

5. Sonuç ve Öneriler

Günümüzde kadınların evden dışarıya çıkıp ekonomik alanda aktif olmaya başlamalarıyla birlikte romantik aşk yok olmaya başlamış ve mahremiyetin dönüşümü yaşanmıştır. Çünkü romantik aşk kadının edilgenliğine ve onun eve kapanmışlığına dayanan bir birlikteliktir. Romantik aşkın yerini “saf ilişki”ye dayanan “birlikte aşk” almıştır. Romantik aşktaki gibi ilişkinin devam edip etmeyeceğini ve ilişkinin nasıl yaşanacağını din, gelenek, örf ve âdet gibi dışsal faktörler belirlemez. Çiftler, ilişkinin kendisine ve ilişkiden alınan tatmine göre birlikteliklerinin devam edip etmeyeceğini belirlemektedirler. Zira saf ilişkide ars erotica merkezdedir. Bireyler ilişkiden umdukları tatmini elde ettikleri sürece ilişkiyi devam ettirirler. Saf ilişki romantik aşk gibi süreklilik göstermez. Çünkü çiftler bağımsız olmayı istemekte ve birbirlerine bağlanmaktan korkmaktadırlar. Bu duygu o kadar fazladır ki günümüzde part-time ilişkilerden söz edilmeye başlanmıştır. Çünkü bireyler uzun süreli ilişkileri bağımlılık olarak görmektedirler ve bu yüzden de bu tür ilişkilerden kaçınmaktadırlar. Velhasıl özgür olmak isteyen insanlar saf ilişkiyi yeğlemektedirler. Hem bağımsız hem de âşık olmak isteyen kişiler bu ilişkileri tercih etmektedirler. Bireyler cinsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını gidermek için bu tür bir ilişkiden yana olabilmektedirler. Nikâhsız birliktelik veya part-time gibi bu tarz ilişki tercihlerinin yaygınlaşmaya başlaması toplumun geleceğini ve varlığını tehlikeye atmaktadır. Yine günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte cinselliğin evlilikten ayrılmaya başlaması da aile ve toplumun sürekliliğine zarar vermektedir. Doğum kontrolü ile korunmanın yaygınlaşmasıyla birlikte seksin üremeden ayrılması ailenin soyun devamını sağlama işlevini yerine getirmesini zorlaştırmaktadır. Birlikte gezip eğlenmek isteyen, kariyer sahibi olmayı arzulayan veya hayatın tadını çıkarmak isteyen gençler evlendiklerinde çocuk sahibi olmak istememektedirler. Sorumluluk almaktan, bağlanmaktan ve özerkliklerini kaybetmekten korkan çiftler korunma yöntemleri sayesinde seksü üremeden ayrılırlar. Kısacası çiftlerin ekonomik, sosyal ve kültürel mükâfatlara sahip olsalar da çocuk sahibi olmak istememeleri toplumun ve ailenin geleceğini tehlikeye sokmaktadır.

Modernleşme ve kentleşmeyle birlikte bireylerin aileye, evliliğe ve aşka dair bakış açılarında değişimler yaşanır. Evliliğe ve çocuğun varlığına ilişkin atfedilen değer önemini kaybetmeye başlar. Evlilik toplumun bireye zorladığı bir olgu olmaktan çıkarak bir alternatif yaşam biçimi haline gelir. Çiftler istedikleri zaman evlenebilmektedirler. Modern öncesi toplumlarda boşanma ve birlikte yaşama bir çeşit sosyal sapma olarak kabul edilirken zaman içerisinde –özellikle günümüze gelindiğinde- yavaş yavaş giderek daha normal olgular olarak kabul edilmeye başlanır. Evliliklerini sonlandıran ya da evlenmeden aynı eve çıkan çiftlerin toplum tarafından kınanması nispeten de olsa azalmaya başlar. Geleneksel toplumlarda yaşanan evliliklerle kurulan aileler güç ve otoriteye dayanırken günümüzde mevcudiyetlerini devam ettirenler daha eşitlikçi ve demokratik niteliğe sahiptirler. Saf ilişkiye dayanarak meydana gelen bu birlikteliklerin sürdürülebilmesi bireylerin cinsel ve duygusal ihtiyaçlarının devam ettirilmesine bağlıdır. Karşılıklı bağlılığa, özgür ve açık iletişime temellendirilmelerine rağmen saf ilişkiler söz konusu bu dayanaklarının gerçekleşme ihtimali düşük olduğundan her an son bulma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Dahası bu ilişkiler günümüzde dijitalleşmektedir. İnsanlar artık ağlarda yaşamaktadırlar. Fertler zamanlarının büyük bir kısmını ağlarda geçirmektedirler.

Journal of Social Sciences and Humanities:

Çünkü ağlar hızlı, güvenli, kullanışlı ve bireylere özgürlük hissi vermektedirler. İnsanlar dijital ortamlarda istedikleri gibi davranabilmektedirler. Bu durum dijital ilişkiler için de geçerlidir. Bireyler o kadar özgürdür ki karşı cinsi etkileyebilmek için hobilerini, zevklerini ve fotoğraflarını diğerinin beğenisine göre düzenlemektedirler. İlgi duymayıp yapmadıkları etkinlikleri gündelik yaşamlarının bir parçasıymış gibi gösterirler ya da “story”lerindeki fotoğraflarına filtre uygulayarak karşı cinsi etkilemeye çalışırlar. Velhasıl kendilerini farklı şekilde, olmadıkları bir kişi olarak lanse etmektedirler. Kendilerini o kadar değiştirirler ki gerçek dünyada birbirlerini beğenmezler hatta tanıyamazlar bile. Bu durumsa onları hüsrana uğratar. Ancak yine de dijital ilişkilerden vazgeçemezler. Çünkü pek çaba gerektirmez ve çabucak bir sevgili bulunabilmektedir. Ayrıca hiçbir risk taşımazlar. Taraflardan biri istediği zaman ilişkiye son verebilir. Bu durum ilişkinin kırılgan ve değişken olduğunu bize gösterir. Sosyal medya vasıtasıyla tanışıp buluşarak evlenen çiftler de vardır. Ancak genellikle çiftler evlilik dışı ilişkilerinde ya da evlendiklerinde hayal kırıklığı yaşamaktadırlar. Dolayısıyla günümüz ilişkilerinin geleceği muğlaktır. Sevgililer belirsiz bir ufka yelken açmaktadırlar.

Bugün dijital dünyada gerçekleşmekte olan ilişkiler Bauman’ın da belirttiği gibi bireylerin bir gecede yaşadıkları deneyimlerdir ve eskiden annelerimizle babalarımızın bir ömür boyunca yaşadıklarından daha fazladır. Sonu ayrılıkla da bitse de insanlar dijital dünyadaki ilişkilerden vazgeçmemektedirler. Çünkü dijital dünya gerçek dünyadan daha hızlı, özgürlükçü ve çok daha fazla çeşitlilik barındırmaktadır. Sonsuz çeşitliliğin ve alternatifi olduğu dijital dünyada bireyler arzu ettikleri dış görünüşe sahip kişilerle birlikte olmaktadır. Bireyler dijital dünyada istedikleri ten rengine, boya ve kiloya sahip bireylerle bir araya gelmekte, onlarla birliktelikler yaşamakta ve istedikleri zaman tek bir tuşa basarak bağılıklarından kurtulmaktadır. İlişkilerin bir yatırım haline gelmesiyle birlikte insanlar diğer ilişkilerin kalıcı olmasını umut ederek mevcut ilişkilerine son verebilmektedirler. Arzulanan partner bulunana dek bir ilişkiden vazgeçilip başka ilişkiye geçilmektedir. İlişkide umduğunu bulamayan, beklediği tatmini elde edemeyen bireyler arzu ettiklerinde birlikteliklerine son verebilmektedirler.

İlişkilerdeki bu geçiciliğe, dur durak bilmeyen bu döngüye nasıl bir çözüm önerebiliriz? Bir taraftan bireylerin isteyecekleri diğer taraftan da toplumun ve ailenin sürekliliğine zarar vermeyen hangi çıkış yollarını tesis edebiliriz? Birbirlerine bağlanmaktan korkan, aşırı bağılılığı tercih eden ya da yıpranmaktan çekinen sevgililerin ilişkileri kısa süreli olmaktadır. Çünkü günümüzde bireyler risk taşımayan, her an son verilebilen dolayısıyla bağımlılık ve sorumluluk gerektirmeyen ilişkileri tercih etmektedirler. Bundan dolayı insanlar kendilerinin seçtikleri yeni bir yaşam tarzı olduğunu düşünerek evlilik dışı ilişkiler yaşamakta ya da çocuk sahibi olmamaktadırlar. Çocuğun toplumsal bir değer olmaktan çıkarak ekonomik bir yük ve sosyal mükâfatlardan yararlanmanın önünde bir engel olarak görülmesiyle beraber modernleşmeyle insanların evliliğe ilişkin bakış açılarındaki değişim çiftlerin evliliği reddetmelerine veya ertelemelerine neden olur. Ancak nikâhsız birliktelikler ile çocuksuz ailelerin varlıklarının uzun sürmediği ve başarısızlıkla sonuçlandığı çeşitli bilimsel çalışmalarda tespit edilmiştir. Bu durumsa ailenin bir alt kurumu olan evliliğin soyun devamının sürdürülmemesi işlevini engelleyerek ve onun devamlılığının sağlanmasını zorlaştırır. Böylece aileyle toplumun geleceği risk altına girmektedir. Çiftlerin yapmaları gereken şey aşırı veya cimri bir bağlanmaya kaçmadan karşılıklı sevgiyle aşka dayalı bir ilişkiyi tercih etmeleridir. Ancak bireyler bu tür bir ilişki sayesinde hem ilişkilerinde gereksinim duydukları haz ile tatmini elde ederek ilişkilerini ya da evliliklerini devam ettirmiş olurlar hem de toplum ve başta aile olmak üzere onun tüm kurumlarının varlıklarını sürdürebilmesini sağlamış olurlar.

Kaynaklar

- Aristoteles. (2009). Nikomakhos Ahlakı. (S. Babür, Çev.). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2001). Bireyselleşmiş Toplum. (Y. Alogan, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012a). Akışkan Aşk/İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair. (I. Ergüden, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Versus Kitap.
- Bauman, Z. (2012b). Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup. (P. Sıral, Çev.). İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2012c). Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları. (A. Yılmaz, Çev.). 4. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. ve Lyon, D. (2013). Akışkan Gözetim. (E. Yılmaz, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bezci, E. (2016). Düşsel Ortaçağ'da Aşkın Kanunu: Bir Saray Edebiyatı Okuma Kılavuzu Olarak André Le Chapelain'in Aşka Dair Adli Yapıtı. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (4), 1-14.
- Çınar, M. (2019). Antik Yunan Felsefesinde Empedokles, Platon Ve Plotinius'da Aşk Tanımları ve Aşkın Tensel Olandan Tinsel Olana Seyri. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 120-140.
- Denysko, P. (2018). The Personal Identity Of Partners In Pure Relationships. *Science and Society Proceedings of the 3rd International Conference*, Canada: Accent Graphics Communications & Publishing, 104-108.
- Demir, S. T. (2016). Dijital Aşklar: Sanallık ve Gerçeklik Arasında Bedenin Mekânın ve İletişimin Tasarımı. *TRT Akademi*, 2 (1), 508-527.
- Duby, G. (1991a). Erkek Ortaçağ: Aşka Dair ve Diğer Denemeler. (M. A. Kılıçbay, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Duby, G. (1991b). Şövalye, Kadın ve Rahip: Feodal Fransa'da Evlilik. (M. A. Kılıçbay, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Duby, G. (2005). Şövalye Aşk Modeli. C. Klapisch-Zuber (Der.) *Kadınların Tarihi 2: Ortaçağ'ın Sessizliği içinde* (240-254). (A. Fethi, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eco, U. (2014). Ortaçağ: Katedraller, Şövalyeler, Şehirler. (L. Tonguç Basmacı, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Eco, U. (2016). Ortaçağ 3: Şatolar, Tüccarlar, Şairler, (L. Tonguç Basmacı, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Erbil, P. (2015). Kibele'den Pandora'ya Kadının Tarihsel Yenilgisi. 4. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Foucault, M. (2007). Cinselliğin Tarihi. (H. U. Tanrıöver, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Journal of Social Sciences and Humanities:

- Geçer, R. (2019). İnsan İlişkilerine 'Hareket'li Bir Bakış: Aşk Ve Parçalanmış Birlik. Tezkire Dergisi, 67, 47-60.
- Genç, Ö. (2011). Ortaçağ Avrupa'sında Kadın. A. Çetin (Der.) Ortaçağ'da Kadın içinde (241-296.). Ankara: Lotus Yayınevi.
- Giddens, A. (2018). Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm. (İ. Şahin, Çev.). 4. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gülcü, T. Z. (2015). Orta Çağ'da Hristiyan Felsefesi. Aşk Öğretisi ve Edebiyat: Gülün Romansı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 55 (2), 271-286.
- Hazm, İ. (2013). Güvercin Gerdanlığı Sevgiye ve Sevenlere Dair. (M. Kanık, Çev.). 20. Baskı. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Hite, S. (1984). Hite Raporu: Kadınların Cinselliği Konusunda -Masters ve Johnson ile Kinsey'den Sonra- En Kapsamlı Araştırma. (E. Eden, Çev.). İstanbul: Cep Kitapları.
- L'hermite-Leclercq, P. (2005). Feodal Düzen. C. Klapisch-Zuber (Der.) Kadınların Tarihi 2: Ortaçağ'ın Sessizliği içinde (196-240). (A. FETHİ, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Platon. (2015). Timaios. (F. Akderin, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, M. (1992). Antik Yunan'da Eşcinsellik. G. Duby (Der.), Batı'da Aşk ve Cinsellik içinde (44-60). (A. Gür, Çev.). 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şentürk, Ü. (2019). Aile Sosyolojisine Bir Katkı. 1. Baskı. İstanbul: Dora Yayınları.
- Uslu, L. (2018). Antik Yunan'da Kadın Betimlemeleri ve Kadının Sosyal Statüsü. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.